

Humor u nastavi

Mikić, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:066984>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek

Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Pedagogije

Josipa Mikić

Humor u nastavi

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Jakov Sabljic

Osijek, 2022.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i Pedagogije

Josipa Mikić

Humor u nastavi

Diplomski rad

Humanističke znanosti, polje interdisciplinarne humanističke znanosti, grana
metodike nastavnih predmeta humanističkih znanosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Jakov Sabljčić

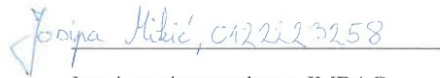
Osijek, 2022.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 21. 6. 2022.

 Josipa Mikic', 0122223258

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak rada

Humor u nastavi sve je važniji element nastavnog procesa, a upravo je njegova primjena u nastavi tema ovoga rada. U radu će se najprije obraditi teorijska podloga pojma humora te će se razjasniti njegovo djelovanje na čovjekovu svakodnevicu, a zaći će se i u psihološke procese humora. Kako se razvija sve veća tendencija za uklapanjem humora u nastavi, u radu će se dati opći pregled relevantne literature o humoru u nastavi, zaći će se u samo primjenu humora u odgojno-obrazovnom procesu, ali bit će i riječi o mogućim negativnim elementima humora te će se dati obrazloženja nastanka navedenih negativnih učinaka. Nastavnici, kao voditelji odgojno-obrazovnog procesa, imaju ključnu ulogu u izgradnji dinamike nastavnog sata, stoga će se u radu prikazati i humor kao osobina nastavnika te će se razložiti metode razvoja duhovitosti nastavnika. U središtu odgojno-obrazovnog procesa nalaze se učenici, a u radu će biti prikazan njihov odnos prema humoru u nastavi. Uz pregled dosadašnjih istraživanja, prikazat će se istraživanje o uporabi humora u odgojno-obrazovnom procesu te pogledu učenika i studenata na primjenu humora u nastavi. Osim toga, istraživanjem će se obuhvatiti i učestalost korištenja humora u virtualnoj učionici. Na temelju prikazane literature i provedenog istraživanja dat će se zaključci o primjeni humora u nastavi.

Ključne riječi:

humor u nastavi, duhovitost, odgojno-obrazovni proces, implementacija humora u nastavu, metode razvoja humora, učinci humora na odgojno-obrazovni proces

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Što je humor?.....	2
2.1. Humor kao svakodnevica	3
2.2. Psihološki aspekt humora	4
3. Humor u nastavi.....	8
3.1. Primjena humora u nastavi.....	10
3.2. Humor kao rizični element nastave	13
4. Humor kao osobina nastavnika.....	15
4.1. Metode razvoja humora kod nastavnika	15
5. Odnos učenika prema primjeni humora u nastavi.....	18
5.1. Utjecaj humora na motiviranost učenika.....	18
6. Pregled dosadašnjih istraživanja.....	21
7. Istraživanje o implementiranosti humora u odgojno-obrazovnom procesu te pogledu učenika i studenata na primjenu humora u nastavi.....	24
7.1. Predmet i cilj istraživanja	24
7.2. Metodologija istraživanja.....	24
7.3. Postupak provedbe istraživanja	27
7.4. Uzorak istraživanja	27
8. Rezultati	29
8.1. Studenti prve godine sveučilišnog diplomskog studija, ispitani u ljetnom semestru akademske godine 2020./2021.	29
8.2. Učenici srednje škole II. gimnazije Osijek	32
8.3. Studenti prve godine sveučilišnog diplomskog studija, ispitani u zimskom semestru akademske godine 2021./2022.....	35
8.3.1. Humor u virtualnoj učionici.....	37
8.4. Grupna analiza rezultata istraživanja.....	38
9. Rasprava.....	40
10. Zaključak.....	41
11. Popis literature.....	43
12. Prilozi.....	45

1. Uvod

Humor je sveprisutna društvena pojava koja se u svakodnevici ostvaruje namjerno ili nehotećno. Odgojno-obrazovni proces smatrao se dugi niz godina suviše ozbiljnim da bi u njemu bilo mjesta za smijeh i šalu, a do humora je obično dolazilo tek slučajno i to u vrlo rijetkim situacijama. Ipak, pedagoški trendovi počeli su se u mnogočemu mijenjati pa tako i u kontekstu primjene humora u nastavi. Sve se veća pozornost posvećuje ugodnoj razrednoj atmosferi, motivaciji učenika i stvaranju suradničkog odnosa između nastavnika i učenika, što je ostvarivo primjenom humora. U radu se najprije daje pregled iz stručne literature o humoru u nastavi, njegovim pozitivnim, ali i negativnim stranama, uputama za primjenu i razvoj kompetencija korištenja humora te savjeti kako izbjeći negativne oblike humora. Uz navedeno, iz stručne literature daje se kratak presjek o utjecaju humora na učenike, osobito njihovu motivaciju i njihov pogled na primjenu humora u nastavi. Glavnu okosnicu rada čini istraživanje o uporabi humora u odgojno-obrazovnom procesu te pogledu učenika i studenata na primjenu humora u nastavi. Kako bi istraživanja bilo što objektivnije i relevantnije, uzorak su činile tri skupine ispitanika različitih generacija – studenti prve godine diplomskog studija akademske godine 2020./2021., studenti prve godine diplomskoga studija akademske godine 2021./2022. i učenici srednje škole. U istraživanju se kao istraživački instrument prikupljanja podataka upotrebljavao anketni upitnik. Tijekom prikazivanja rezultata najprije će se dati uvid u rezultate svake pojedine skupine ispitanika, nakon čega će biti prikazani i grupni rezultati istraživanja.

2. Što je humor?

Humor je nešto s čime su svi upoznati i s čime se ljudi susreću u svakodnevnim situacijama, u svim društvenim ulogama – u obitelji, na poslu, s prijateljima pa čak i strancima. Tako Danijela Baturina i Renata Relja (2010, 348) navode kako „humor nalazimo na gotovo svim razinama svakodnevnog života, u školi, na fakultetu, poslu, prilikom druženja s prijateljima, obitelji, pa čak i u interakciji s potpunim neznancima“ te kako je gotovo „nezamislivo područje ljudskog života i djelovanja koje ovaj fenomen nije dotakao.“ Ipak, kako bi se pojava humora u nastavi mogla razmatrati, važno je najprije definirati humor kao pojavu, ljudsku djelatnost i dio svakodnevne. Melissa Bekelja Wanzer i suradnici (2006) ističu da je široka lepeza tipova humora problem koji komplicira njegovo proučavanje. „Humor se može reprezentirati kroz šale, igre riječi, zagonetke, sarkazam, fizičke ludorije, neverbalno ponašanje, crtiće i jednolične rečenice. Osim toga, tema humora može ciljati gotovo sve, što rezultira nizom mogućih tipova humora koje bi učitelj mogao koristiti u učionici“¹ (Bekelja Wanzer i sur., 2006, 180).

Hrvatski jezični portal nudi dvije definicije humora. U prvoj je humor definiran kao „smisao ili sposobnost da se uoči smiješna strana događaja i situacija“, dok druga definicija humor navodi kao „oblik šaljive ironije, oblikovanje komičnih doživljaja svijeta u dosjetke, šale, stalne oznake (nadimke) ili tekstove (humoreske itd.)“ (Hrvatski jezični portal, 2022). Hrvatska enciklopedija (2022) nudi nešto drukčiju definiciju, odnosno govori o humoru kao zajedničkom nazivu za „pisane, crtane i verbalno iznesene sadržaje koji izazivaju smijeh i veselje, ali i za svojstvo osobnosti koje se očituje u duhovitosti i šaljivosti“ (Hrvatska enciklopedija, 2022). U *Rječniku stranih riječi* (Klaić, 2001, 560) također pronalazimo riječ humor, gdje je taj pojam opisan kao duhovitost, šaljivost, dosjetka ili anegdota. Stjepan Hranjec (2000, 7) smijeh vidi kao materijalnu i fiziološku činjenicu, a humor kao duhovnu objavu smijeha, iskazanu višoliko.

Dakle, humor je svakako nešto što pobuđuje veselje, smijeh i pozitivne osjećaje, ali je li tome uvijek bilo tako? Hrvatska enciklopedija (2022) navodi kako naziv za humor potječe „od Galena, koji je preuzeo Hipokratovo tumačenje o tzv. »životnim sokovima« koji, raspodijeljeni u različitom omjeru u pojedinim organizmima, odlučuju o tjelesnoj građi i fiziološkim osobinama, a time i o psihičkim svojstvima, naravi i raspoloženju pojedinaca“

¹ Prijevod autorice diplomskog rada.

(Hrvatska enciklopedija, 2022). Isti izvor objašnjava kako se u okviru psihičkih manifestacija humor koristio za označavanje raspoloženja, što se i danas zadržalo u romanskim jezicima, na primjer u francuskom i talijanskom. Ovo potvrđuje i Klaić (2001, 560) ističući da humor označava i duševno raspoloženje, a da sama riječ dolazi od latinskog, gdje označuje sok, vlagu, tekućinu i mokrinu.

2.1. Humor kao svakodnevica

Kao što je već navedeno, humor prožima ljudsku svakodnevicu. Ipak, ne smijemo se svi u jednakoj količini, jednakim stvarima, jednakim intenzitetom. O čemu to ovisi humor?

Danijela Baturina i Renata Relja (2010) tvrde kako je humor ponajprije rezultat procesa socijalizacije i sustava vrijednosti što ga ima pojedinac ili zajednica. Dobru potkrjepu za navedeno pruža Glenn D. Willson (1990, 461), ističući kako psihološka istraživanja koja se bave odnosom između čimbenika društvenih i političkih stavova i preferencije za različite vrste humora pokazuju da konzervativnim i liberalnim ljudima nisu iste stvari smiješne.² Odnosno, ono što će liberalni ljudi smatrati smiješnim izazivat će sablazan kod konzervativnih skupina. Danijela Baturina i Renata Relja (2010, 350) to pojašnjavaju, ističući kako je „humor različit u različitim društvima i u svezi s njegovim dominantnim vrijednostima, povijesti i načinom života, to umnogome određuje način na koji se pojedinci šale, što će im biti smiješno, kao i prikladnu tematiku za humor i moguće tabu teme.“ Ivana Dramac i Marinko Lazzarich (2016) također ističu povezanost humora i socijalizacije pa objašnjavaju kako humor nije samo sredstvo zabave, već on ima potencijal unutar određene društvene interakcije jer može poslužiti kao obrazac ponašanja te dodaju kako humor može prenijeti određene društvene vrijednosti i znanja. Ova je značajka humora osobito važna u kontekstu primjene humora u nastavi. Osim socijalizacije i sustava vrijednosti, Danijela Baturina i Renata Relja (2010) tvrde kako veliku ulogu u konstrukciji humora imaju i osobe s kojima smo u svakodnevnoj interakciji, posebice oni ljudi koji čine primarne grupe, kao što su članovi obitelji ili najbliži prijatelji. Uz navedeno, sklonost pojedinim oblicima humora može biti određena i posebnom strukturom slobodnog vremena i životnog stila (Baturina, Relja, 2010). Kako humor proizlazi iz svakodnevnih situacija, nameće se da su izvori humora i druga interaktivna sredstva, kao što su televizija,

² Prijevod autorice diplomskog rada.

knjige, stripovi, filmovi, serije i općenito medijski sadržaji, a danas sve više i sam internet iz kojeg proizlazi humor novih generacija, kao što su *memovi*, *gifovi* i slično.

Glenn D. Willson (1990) objašnjava kako je humor oblik samoizražavanja koji mnogo toga otkriva o nama. „Šale koje pričamo i kojima se najglasnije smijemo otkrivaju naznake naših središnjih preokupacija, potreba i frustracija“³ (Willson, 1990, 461). Upravo nam to svjedoči o sveprisutnosti humora kao društvene pojave i kako Danijela Baturina i Renata Relja (2010) tvrde, sociokulturnog fenomena. Iste autorice (2010) upozoravaju na još jednu zanimljivu značajku humora, a to je kontekstualnost. Kontekstualnost humora znači da on uvelike ovisi o tome što je svojstveno i prihvatljivo u određenom društvu ili kulturi. „Razlike u vrsti humora koji se ocjenjuje društveno poželjnim, te se kao takav rabi u određenom društvu, govore o njemu samome, njegovim vrijednostima, odnosima i životu pojedinca“ (Baturina, Relja, 2010, 348). Kontekstualnost nam može potvrditi i primjer Glenna D. Willsona o različitoj primjeni humora kod liberalnih i konzervativnih ljudi, ali potvrdu za kontekstualnost humora svakako možemo pronaći i u našoj okolini. Primjerice, vicevi koji su karakteristični za ovo podneblje često karikaturno oslikavaju međuodnose u našem društvu. Tako su na primjer poznati vicevi o bračnom paru Muji i Fati, koji često na dobar način oslikavaju komičan odnos bračnog para, kroz prizmu patrijarhalnosti i seksualnosti, čega naša stvarnost nije lišena. Još jedan primjer jesu komična oslikavanja obilježja pojedinih društvenih skupina unutar istoga ili drugog naroda, pa su primjerice Dalmatinci i Crnogorci poznati po lijenosti, Zagorci po sklonosti prema alkoholu i slično. Je li to prihvatljiv oblik humora u odgojno-obrazovnom procesu? Nikako, no o tome će biti više riječi u poglavlju *Humor kao rizičan element nastave*.

2.2. Psihološki aspekt humora

„Iako različite kulture imaju vlastite norme o prikladnoj temi humora i tipovima situacija u kojima se smijeh smatra prikladnim, zvukovi smijeha ne razlikuju se od jedne kulture do druge“⁴ (Sauter i sur., 2010, prema Ford, Martin, 2018, 2). Štoviše, Paul E. McGhee (1979, prema Ford, Martin 2018) tvrdi kako je razvojno upravo smijeh jedna od prvih društvenih vokalizacija (nakon plača) koju emitiraju ljudska dojenčad.⁵ U prethodnom je poglavlju razjašnjeno kako humor doista čini svakodnevnu ljudsku zbilju, stoga ni ne čudi da

³ Prijevod autorice diplomskog rada.

⁴ Prijevod autorice diplomskog rada.

⁵ Prijevod autorice diplomskog rada.

je za promatranje humora kao specifičnog fenomena potreban interdisciplinarni pristup. „Proučavanje bitnih značajki humora iziskuje multidisciplinarni pristup, pa tako najčešća teorijska polazišta i odrednice ove pojave i fenomena pronalazimo u psihologiji, koja naglašava razumijevanje ljudskih osobina i postupaka prilikom shvaćanja, tumačenja, uporabe, kao i proučavanja utjecaja humora na opće psihičko zdravlje pojedinca“ (Baturina, Relja, 2010, 347).

Marija Hrebac Hlobik i Nina Pavlin-Bernardić (2014) pojašnjavaju kako se brojnim teorijama pokušava objasniti pojam humora, njegova pojavnost u različitim situacijama i uvjetima te kako su danas najzastupljenije kognitivne teorije humora u kojima su kognitivni psiholozi počeli humor istraživati u području psiholingvistike. Iste autorice (2014) objašnjavaju kako se humor često izražava govorom te da je predložena teorija shema za objašnjenje kako ljudi razumijevaju i mentalno procesuiraju duhovite nekongruentnosti. Polazi se od toga da dok se slušaju duhoviti sadržaji dolazi do aktivacije shema koje omogućuju davanje značenja informacijama koje čujemo. Autorice (2014) nastavljaju da, kako su u slučaju šale te informacije neočekivane i ne uklapaju se u shemu, dolazi do pretraživanja druge sheme u koju bi se ta informacija bolje uklopila. Ta druga shema obično daje bitno drugačije ili u potpunosti suprotno značenje nego prva shema, međutim one nisu međusobno isključive, već je moguće simultano aktiviranje obje (Hrebac Hlobik, Pavlin-Bernardić, 2014). To simultano aktiviranje dviju nepodudarnih odnosno nekompatibilnih shema temelj je nekongruentnosti koju onda doživljavamo zabavnom i smiješnom (Wyer i Collins, 1992).

Rod A. Martin i suradnici (2003) ističu kako se smisao za humor odnosi na humor kao stabilnu osobinu osobnosti ili varijablu individualne razlike te da je umjesto da je jedna dimenzija, smisao za humor je zapravo višeslojan konstrukt koji je najbolje promatrati kao klasu slabo povezanih osobina.⁶ U tom kontekstu, isti autori tvrde da se smisao za humor može konceptualizirati kao:

- 1) kognitivna sposobnost (na primjer sposobnost stvaranja, razumijevanja, reprodukcije i pamćenja viceva)
- 2) estetski odgovor (na primjer uvažavanje humora, uživanje u određenim vrstama humoristične građe)
- 3) obrazac uobičajenog ponašanja (na primjer sklonost čestom smijehu, pričanju viceva i zabavljanju drugih ili smijanju)

⁶ Prijevod autorice diplomskog rada.

- 4) osobina temperamenta povezana s emocijama (na primjer uobičajena vedrina)
- 5) stav (na primjer zbunjen pogled na svijet, pozitivan stav prema humoru)
- 6) strategija suočavanja ili obrambeni mehanizam (na primjer zadržati duhovitu perspektivu u suočavanju s nedaćama).⁷

Iako se humor često doživljava kao nešto neozbiljno i svrhom samom po sebi, upravo nam ovo svjedoči o snazi i važnosti humora za reguliranje psihološke ravnoteže.

Iz prethodnog se može vidjeti kako je svrha humora mnogostruka. Marija Hrebac Hlobik i Nina Pavlin-Bernardić (2014) navode kako prema teoriji benigne povrede postoje tri uvjeta koja su nužna i dovoljna da bi nam nešto bilo smiješno. Ti uvjeti jesu:

- 1) „situaciju percipiramo kao povredu naših uvjerenja o tome kakav bi svijet oko nas trebao biti (ovamo spada narušavanje društvenih, kulturnih, jezičnih ili logičkih normi)
- 2) situaciju percipiramo kao benignu
- 3) do obje navedene percepcije dolazimo simultano“ (Hrebac Hlobik, Pavlin-Bernardić, 2014, 24).

Dakle, humor koji se naizgled događa vrlo spontano, zapravo ima jasno određene sheme i obrasce po kojima se realizira u našoj svijesti.

Nije beznačajan ni utjecaj humora na opće psihološko stanje jedinke i razinu otpora prema stresu i stresnim situacijama. Naime, Danijela Baturina i Renata Relja (2010) ističu kako je moguće istraživati pozitivan učinak humora na organizam čovjeka jer se tijekom smijeha pojavljuju realne psihološke i kemijske promjene. „Smijeh pomaže otpustiti endorfine koji su prirodni ublažavatelji bola i proizvodi rezultate slične poželjnim učincima atletskih vježbi, pojačavajući proces disanja i povećavajući izmjenu kisika“ (Baturina, Relja, 2010, 351). Dokazano je da smijeh i humor imaju pozitivan učinak na bol i/ili tijek bolesti, a Morman Cousin utvrdio je kako 10 minuta smijeha rezultira 2 sata smanjenja osjećaja boli (Weisenberg i sur. prema Kruse, 2006, prema Baturina, Relja, 2010). Zanimljivo je i da su pozitivne promjene u raspoloženju vidljive i prilikom forsiranog odnosno umjetnog smijeha (Foley i sur., prema Kruse, 2006, prema Baturina, Relja 2010). Humor je izrazito značajan i u borbi protiv anksioznosti i stresa, što potvrđuje Fay (prema James, 1995, prema Baturina, Relja 2010) koji

⁷ Prijevod autorice diplomskog rada.

u svojem istraživanju utvrđuje kako su pojedinci koji se najbolje nose sa stresom baš oni koji najviše cijene humor.

3. Humor u nastavi

Škola je odgojno-obrazovna ustanova i zbog toga je često percipirana kao mjesto gdje se isključivo uči i stječe disciplina. Ako se tome doda činjenica da obrazovanje bitno utječe na stupanj kvalitete života pojedinca, onda ne čudi da se na školu nerijetko gleda kao na ozbiljnu ustanovu, gdje nema puno prostora za neproduktivnost i šalu. Ipak, to je izuzetno pogrešan pogled na odgojno-obrazovni proces i njegove dionike jer „u svojoj širokoj primjeni humor može pronaći svoje mjesto i u odgojno-obrazovnom procesu“ (Dramac, Lazzarich, 2016, 87).

Kao što je već prikazano, humor nije neka tek beznačajna pojava, već sa sobom nosi velike dobrobiti za pojedinca i društvo. Kako je školsko okruženje svojevrsna društvena zajednica, metodom komparacije lako je vidljivo kako je humor višestruko koristan i u razredu. „Smijeh je instinktivna aktivnost i najbolji lijek za sve životne nedaće, a osim što olakšava društvenu komunikaciju može oplemeniti i pedagoški sustav“ (Dramac, Lazzarich, 2016, 87).

Marija Hrebac Hlobik i Nina Pavlin-Bernardić (2014) objašnjavaju kako se korištenje humora u obrazovanju počelo intenzivnije istraživati u drugoj polovici 20. stoljeća. Josephine C. Lang i Chay H. Lee (2010) ističu kako humor može povoljno djelovati na mnoga područja ljudskog djelovanja, a njegovo se korištenje pokazalo osobito pozitivno u korelaciji s radnom atmosferom i kreativnosti na poslu. Ovo potvrđuje i Nikolina Ambruš (2016), ističući da je humor u razredu gotovo uvijek povezan s ugodnim razredno-nastavnim ozračjem. Osim ugodnog razrednog ozračja, humor u nastavi povezuje se s oslobađanjem kreativnih kapaciteta, promoviranjem zajedništva i prijateljstva, konstruktivnim asistiranjem prilikom suočavanja s neuobičajenim i teškim životnim situacijama i njihovim prevladavanjem, poboljšavanjem komunikacije i s razvijanjem vokabulara (Baturina, Relja, 2010). „Humor može biti učinkovita početna točka za proučavanje drugih kultura, on promovira dobro zdravlje, samopoštovanje i samopouzdanje, motivira i opskrbljuje energijom, potpomaže poželjno ponašanje, pomaže održavanju discipline, učinkovit je prilikom rješavanja sukoba i smanjenja tenzija“ (Wallinger, 1997, 32). Osim navedenog, Danijela Baturina i Renata Relja (2010) ističu kako humor može utjecati na odnose među pojedincima na mnoge načine te da on privlači pozornost, provocira misli, „brusi“ vještinu predviđanja, donošenja odluka, prisjećanja, rješavanja problema i vizualne maštovitosti.

Ronald A. Berk proveo je istraživanje o utjecaju humora na nastavu na ukupno 695 studenata tijekom šest godina. Studenti su polagali ispit iz statistike, a Ronald A. Berk je humor u ispit uključio u jednom od oblika:

- (1) kao jedan od ponuđenih odgovora u zadacima tipa višestrukog izbora
- (2) kao jedan od parova u zadacima uparivanja pojma s njegovom definicijom
- (3) kao duhovitu priča u zadacima rješavanja problema iz statistike (Berk, 2000, prema Hrebac Hlobik, Pavlin-Bernardić 2014).

Na kraju istraživanja Ronald A. Berk zaključio je kako bi se moglo jednostavno reći da humor smanjuje anksioznost i poboljšava uradak, ali da on to neće reći jer je uključeno previše varijabli (Berk, 2000, prema Hrebac Hlobik, Pavlin-Bernardić 2014). „Istu komičnu situaciju mogu neki učenici shvatiti kao duhovitu i kao uvredljivu“ (Matijević, 1994, 50). Zato Ronald A. Berk umjesto takvog zaključka daje šest zaključaka o primjeni humora u ispitima:

- (1) „postoje psihološki i fiziološki dokazi da humor smanjuje anksioznost, napetost i stres
- (2) nije dokumentirana čestina, trajanje i intenzitet smijeha tijekom testa
- (3) nekoliko je istraživanja o korištenju humora iznijelo nedosljedne rezultate
- (4) nalazi šestogodišnjeg istraživanja upućuju na to kako studenti humor vide kao učinkovit način smanjenja anksioznosti koji im pomaže da daju najbolje od sebe na ispitu
- (5) četiri su osnovne tehnike za korištenje humora, a samo jedna od njih uključuje humor u ispitnim pitanjima (ostale tehnike su duhovita uputa, duhovita poruka na kraju testa ili duhoviti komentar ispod naslova testa)
- (6) postoje barem tri strategije korištenja humora koje su povezane sa sadržajem gradiva i barem pet strategija u kojima humor nije povezan sa sadržajem gradiva (primjerice, dodavanje smiješnog odgovora u pitanjima višestrukog izbora, koji nije povezan s gradivom i služi samo za zabavu)“ (Berk, 2000, prema Hrebac Hlobik, Pavlin-Bernardić 2014, 25).

Iz navedenog se istraživanja može vidjeti kako humor itekako ima svoju snagu u utjecaju na raspoloženje studenata odnosno učenika, ali da on ipak ima svoje granice. Humor

u nastavi, iako je moćan, nije svemoćan. Treba osvijestiti utjecaj drugih varijabli koje utječu na humor. Ako nastavnici ne vide plodove primjene humora u nastavi, mogu biti obeshrabreni i odustati od njegove primjene, misleći da je izvor problema u njihovu lošem korištenju humora, što može biti potpuna zabluda.

Milan Matijević i Diana Radovanović (2011, 381) navode kako je „više mogućnosti da se u nastavu unesu elementi humora i tako poboljša nastavno ozračje (pričanje anegdota ili viceva uz usmeno izlaganje, korištenje karikatura, anegdota ili stripova za poticanje učeničke kreativnosti, korištenje igre za realiziranje zadataka nastave itd.).“

3.1. Primjena humora u nastavi

U radu je već bilo riječi o tome kako se humor često doživljava suviše neozbiljnim da bi se interpolirao u nešto tako ozbiljno kao što je to odgojno-obrazovni proces. Kako ljudi svoje navike mijenjaju vrlo teško, tako se i percepcija humora kao neozbiljne i nepotrebne razbibrige vrlo teško mijenja. Ipak, pomaci su vidljivi. Thomas E. Ford i Rod A. Martin (2018) ističu kako je vidljiv novi fenomen, a to je da se zadnjih 30 godina polako povećava interes za uvođenjem humora u različite profesionalne domene pa tako i u odgojno-obrazovni proces, što je velika promjena u odnosu na prijašnji stav da je humor proturječan radu i učenju. „Humor se u nastavnim situacijama može javljati u različitim ulogama i uz različite ciljeve“ (Matijević, 1994 54).

Thomas E. Ford i Rod A. Martin (2018) govore o tome kako su se pedagoški trendovi u zadnjih nekoliko desetljeća promijenili te da se sada teži promicanju opuštene atmosfere učenja, a naglasak se stavlja na stvaranje učenja zabavnim. „Prema mišljenju budućih učitelja rijetki su od njihovih učitelja pridavali duhovitim nastavnim situacijama veliki značaj“ (Matijević, 1994, 26). Isti autor (1994) dodaje kako su nekada komične situacije dolazile od smiješnih izjava ili izgleda nastavnika. Širenje fokusa samo s obrazovne strane nastave na razrednu atmosferu i stvaranje učenja zabavnim, vidljivo je i na globalnoj i na nacionalnoj razini. Od crno-bijelih udžbenika s minimalnim ilustracijama sve je više bilo bogatih i živih ilustracija koje privlače pozornost učenika i motiviraju ga na daljnje učenje. Također, jedno su vrijeme u hrvatskom obrazovnom sustavu bili popularni udžbenici uz koje su dolazili kompaktni diskovi (CD-ovi) koji su sadržavali zabavan glazbeni ili govorni sadržaj koji je pratio nastavne potrebe predmeta. Milan Matijević (1994, 54) ističe kako „humor može biti

korišten i kao sredstvo uz didaktičko oblikovanje udžbenika, a može biti u funkciji dopunjavanja i obogaćivanja komunikacijskih vještina.“ Taj se trend zatim prelio i na medije koji su sve češće implementirali zabavan edukativan sadržaj za djecu. Dobar primjer toga je edukativna emisija *Čarobna ploča*.

U okrilju navedenog pedagoškog trenda, kojim se učenje nastoji učiniti zanimljivim, sve se više progovara i o primjeni humora u nastavi. „Dosljedno ovome trendu, posljednjih su godina mnogi edukatori preporučivali da učitelji uvedu humor u učionicu, ubacujući smiješne anegdote, primjere i ilustracije tijekom njihovih predavanja, prikazujući komične slike i izreke na zidovima učionica te potičući čestu proizvodnju humora kod njihovih učenika“⁸ (Ford i Martin, 2018, 344).

Milan Matijević (1994) ističe kako nastavnici humor mogu koristiti kako bi uveli učenike u nastavnu temu ili kako bi mobilizirali njihovu pozornost za vrijeme predavanja. Osim toga, isti autor (1994) tvrdi kako se humor može iskoristiti i kao poticaj za neke stvaralačke aktivnosti učenika, ali i kao sam cilj nastavnih aktivnosti.

Osim navedenih prednosti primjene humora u nastavi, valja spomenuti socijalno-kulturne funkcije humora koje navodi Miloš Ilić (1987, 255):

- 1.) humor donosi psihološku ravnotežu između ozbiljnih i onih neozbiljnih dijelova života
- 2.) humor pospješuje efikasnost komuniciranja u društvu
- 3.) humor uklanja slabosti koje pogađaju društvo
- 4.) humor donosi zabavu i razonodu
- 5.) humor sprječava socijalno izoliranje.

Iako Miloš Ilić ovdje govori o primjeni humora u svakodnevnom životu, njegove funkcije možemo vrlo jednostavno preslikati i na razred jer sam razred predstavlja oblik društvene zajednice. Milan Matijević i Diana Radovanović (2011) to potvrđuju, ističući da je razredni odjel specifična društvena mikroklima koja je sastavljena od različitih jedinki koje uče, igraju se i žive zajedno.

Melissa Bekelja Wanzer i suradnici (2006) došli su istraživanjem do osam kategorija humora u nastavi, koje su podijelili u prikladne i neprikladne. Kategorija prikladnog humora sadržava četiri tipa humora, a to jesu: *vezani humor* koji je vezan uz sam nastavni sadržaj; *humor koji nije povezan s gradivom predmeta* ili *nevezani humor*; *samoomalovažavajući*

⁸ Prijevod autorice diplomskog rada.

humor koji uključuje nastavnikovo ismijavanje vlastitih karakteristika, pričanje sramotnih priča i vlastitih pogrešaka, ismijavanje svojih sposobnosti i *nenamjerni humor* koji se događa nenamjerno, spontano, uslijed razrednih događanja. Milan Matijević (1994) smatra da je odvažnost i spremnost osobe da se šali „na svoj račun“ vrhunac humora. „Upravo iz tog razloga mnogi današnji humoristi svoje prirodne nedostatke koriste kao sredstvo za nasmijavanje drugih“ (Ambruš, 2016, 7 – 8). Melissa Bekelja Wanzer i suradnici (2006) i u kategoriji neprikladnog humora pronalaze četiri tipa: *omalovažavajući humor: ciljanje na učenike* – njihov osobni život/mišljenje, izgled, spol, vjeru; *omalovažavajući humor: ciljanje na druge* – njihovu rasu/etničku pripadnost, vjeru, seksualnu opredijeljenost, izgled, političku pripadnost; *uvredljivi humor* – verbalne i neverbalne vulgarnosti, morbidne i sarkastične šale, humor povezan s opijanjem, seksističke šale i *samomalovažavajući humor*⁹.

Chris Kyriacou (2001) objašnjava kako razborita primjena humora i nastavnikov smisao za humor mogu pomoći u uspostavljanju razumijevanja i boljeg razrednog ozračje te da humor može poslužiti u cijelom nizu situacija, na primjer kada želite oraspoložiti zabrinutog učenika, pokazati zabavnu stranu učenja, našaliti se na „svoj račun“, izbjeći sukob s neposlušnim učenikom, ostvariti prijateljski odnos s učenicima. „Da bi se održao red i nadzor, vaš odnos s učenicima mora biti takav da oni poštuju i prihvaćaju vaš autoritet kao organizatora i nadziratelja toga što se zbiva u učionici kako bi njihovo učenje bilo uspješno“ (Kyriacou, 2001, 116).

Iako je humor nastavnika, a time i razina njegove uklopljenosti u odgojno-obrazovni proces bitno određena nastavnikovim prirodnim značajkama i osobinama, ne treba odustajati. Rad na sebi i produbljivanje vlastitih kompetencija važna je značajka edukacijskih zanimanja. Milan Matijević (1994) to dodatno pojašnjava ističući kako je humorističnost važna značajka većine visoko inteligentnih osoba. „Većinu natprosječno inteligentne djece će učitelji brzo uočiti u razrednom kolektivu upravo po duhovitosti zbog koje su obično prihvaćeniji u dječjem kolektivu“ (Matijević, 1994, 25).

⁹ Prijevod autorice diplomskog rada.

3.2. Humor kao rizični element nastave

U narodu je dobro poznata poslovice: „Vatra i voda su dobre slugе, ali zli gospodari.“ Nešto slično možemo reći i za humor. Iako je njegova moć u odgojno-obrazovnom procesu velika, humor može biti izuzetno poguban ako se ne iskoristi na pravi način i u pravo vrijeme. Humor, osobito onaj koji dolazi od nastavnika, uvijek treba biti pozitivan i konstruktivan. „Tako je smijanje *sa*, a ne smijanje *prema* bitno obilježje koje humor čini konstruktivnim i pozitivnim društvenim fenomenom i pojavom“ (Baturina i Relja, 2010, 351).

Negativne se strane humora ponajviše očituju u izrugivanju i sramoćenju, a u tom su vidu njegova dva najčešća oblika sarkazam i ironija. Na problematiku u ovim oblicima humora nailazimo u samim definicijama. Hrvatska enciklopedija (2022) za ironiju navodi da je to „poruga, podrugljivo stajalište, način izražavanja karakterističan po duhovitoj suprotnosti između prividno pozitivnog izraza i stvarno negativnoga stajališta koje se tako prikriva (npr. izražavanje u superlativu o nečemu što se smatra ništavnim); prikriveno ismijavanje pri kojem se govori upravo obratno od onoga što se želi iskazati“. Fadil Hadžić radi distinkciju između poruge i ironije: „Između izrugivanja i ironije postoji suštinska razlika. Izrugivač se osvećuje ili mrzi, a ironičar tolerira objekt svog podsmijeha“ (Hadžić, 1998, 29). Što se tiče sarkazma, Hrvatska enciklopedija (2022) definira ga kao zlobnu, pakosnu porugu, jetku ironiju. Melissa Bekelja Wanzer i suradnici (2006) ističu kako su različita istraživanja pokazala različite rezultate o prikladnosti sarkazma, dok Josipa Baričević (2020) upozorava da sarkazam nije prikladan oblik humora jer je humor potrebno razumjeti da bi ga se percipiralo humorističnim. „Ukoliko ga se ne shvati na humorističan način može biti okrutan i shvaćen kao čin obescenjanja“ (Baričević, 2020, 22). U konačnici, treba biti oprezan i oslušivati razrednu atmosferu te s dovoljnim iskustvom uporabiti najprikladnije oblike humora.

Pogledaju li se dane definicije, lako će se zaključiti da takvoj komunikaciji nije mjesto u odgojno-obrazovnom procesu. Kao što je prethodno navedeno, snaga je humora u tom da opusti i ohrabri učenike. Korištenjem ironije i sarkazma nastavnik pada u vrlo opasnu zamku emocionalne povrede svojih učenika, čime se stvara nepovoljno razredno ozračje.

Nancy D. Bell i Anne Pomerantz (2016) donose odlične primjere loše primjene humora. Autorice izdvajaju nastavnicu koja je na svojem Facebook profilu objavila fotografiju svojih učenika s trakom preko usana. Nastavnica je fotografiji dodala komentar da je napokon pronašla način da ušutka svoje učenike. Sporna je nastavnica smatrala to komičnom objavom,

dok je javnost bila zgrožena. Sve je rezultiralo otkazom nastavnice. Iste autorice (2016) spominju i primjer nastavnika koji je svoje učenike htio upoznati sa stand-up komedijom. Nastavnik je u taj svoj program uvrstio i vrlo morbidne viceve te viceve vezane uz fizičke karakteristike osoba. Riječ je o također vrlo lošoj primjeni humora. Pri izazivanju smijeha u razredu uvijek se mora paziti na to da se nikoga ne uvrijedi, što znači da nastavnici moraju biti vrlo oprezni. Nastavnik nikada ne može znati s čime se pojedini učenici nose i kakve borbe proživljavaju unutar samih sebe i svojih zajednica.

Chris Kyriacou (2001) upozorava i na gubitak autoriteta zbog pretjerane šaljivosti, osobito kod nastavnika-početnika koji se humorom koriste kako bi uspostavili dobar i prijateljski odnos s učenicima. „Česta upotreba humora, osobito ako pokušate biti „šaljivac“ i njihov prijatelj jednakog statusa, umanjit će vaš autoritet jer nije u skladu s ritualom školskog života i tipičnom slikom i reakcijama učenika na razne aspekte nastavnikova ponašanja“ (Kyriacou, 2001, 116).

4. Humor kao osobina nastavnika

Do sada je u radu prikazano kako humor može imati izuzetno pozitivan i izuzetno negativan učinak u odgojno-obrazovnom procesu. Na humor utječe mnoštvo varijabli, a Milan Matijević (1994) ističe da je varijabla „smisao za humor“ i učenika i nastavnika izuzetno važna jer različite osobe mogu istu situaciju doživjeti na potpuno suprotne načine. Milan Matijević upravo u toj kompleksnosti korištenja humora, koju naziva znalackom, vidi jedan od razloga zašto nastavnici ne koriste humor toliko učestalo. Chris Kyriacou (2001) uspoređuje nastavnike s kuharima koji kušaju hranu da vide treba li dodati soli, tako bi i nastavnici trebali upotrebu humora i prisnosti smatrati svojevrsnim začinicima uglavnom profesionalnog odnosa između nastavnika i učenika. Isti autor (2001) upozorava kako nastavnik treba imati veliku osjetljivost za društveni aspekt odnosa s učenicima kako bi ovladao sposobnošću da u razredu uspostavi uzajamno poštovanje i razumijevanje uz korištenje humora, ali bez suviše izražene prisnosti. „Možda upravo iz te složene prirode humora mnogi učitelji na svim stupnjevima školovanja izbjegavaju korištenje humora za obogaćivanje ukupne nastavne komunikacije“ (Matijević, 1994, 50).

4.1. Metode razvoja humora kod nastavnika

Danijela Baturina i Renata Relja (2010) ističu kako je duhovitost značajka ličnosti, dok se spretna upotreba humora smatra i posebnom društvenom vještinom. Ako je tome tako znači li to da oni nastavnici koji prirodno ne posjeduju vještinu korištenja humora ne mogu stvoriti ugodnu razrednu atmosferu ili da trebaju forsirati komične situacije? Nikako. „Ne možete biti nervozni i nesigurni pa razmišljati o tome kako biste se mogli pretvarati da ste opušteni i sigurni“ (Kyriacou, 2001, 58). Josipa Baričević (2020, 21) upozorava da odabrani humor u nastavi „mora proizlaziti iz konteksta predavanja, ne da ga slušatelji osjete kao nešto neprirodno, nakalemljeno.“

Kao i na svemu, i na primjeni humora može se vježbati i produbljivati tu svoju kompetenciju. U literaturi nalazi se usporedni popis kompetencija iskusnih i neiskusnih nastavnika. Zanimljivo je kako se na popisu kompetencija iskusnih nastavnika našlo i češće služenje humorom, što još jednom svjedoči koliko je u primjeni humora važno osluškiivanje razredne atmosfere i da je to kompetencija koja se može s vremenom razviti (Wragg,

Wood,1989). Ipak, ne treba umjetno stvarati duhovite situacije u razredu jer je najčešće neizbježno da to učenici dožive kao nešto neprirodno pa čak i čudno, a „ništa ne bi bilo toliko pogrešno kao stvaranje recepta o korištenju humora, jer nema tužnije stvari od isforsiranog, nametnutog i standardiziranog humora u nastavi“ (Pongrac 1960, 53). Chris Kyriacou (2001, 59) savjetuje da „nastavnici-početnici iskoriste vlastite prednosti i ublaže manjkavosti, a ne da se pokušaju razvijati po uzoru na bilo koji način poučavanja koji su vidjeli ili na koji ih se nagovara.“

Weaver i Cotrell (1987, prema Matijević, 1994, 55) smatraju da se mogu produbiti kompetencije korištenja humora te navode 10 savjeta:

- 1.) „Smiješite se. Budite veseli.
- 2.) Budite spontani i prirodni.
 - a. Smanjite malo kontrolu u razredu. Prekinite tu i tamo rutinu.
 - b. Budite sposobni smijati se na „vlastiti račun“, ne uzimajte sve baš uvijek smrtno ozbiljno.
- 3.) Uspostavite neformalnu atmosferu, budite razgovorljivi i opušteni.
- 4.) Počnite nastavu s nekom misli za taj dan, poezijom, kratkom anegdotom ili nekim duhovitim primjerom.
- 5.) Koristite priče ili iskustvo koje je u vezi s predmetom. Ispričajte, po mogućnosti, i nešto iz vlastitog iskustva.
- 6.) Povežite gradivo sa svagdašnjim životom učenika. Čitajte učeničke novine, slušajte „njihovu“ glazbu, gledajte „njihove“ filmove.
- 7.) Planirajte predavanje tako da ga povremeno prekinete s nekom šalom ili duhovitom pričicom. Planirajte mali predah u predavanju. Koristite digresije.
- 8.) Potaknite „daj-i-uzmi“ atmosferu između sebe i svojih učenika. Uzmite u obzir i njihove primjedbe. Naučite imena svojih učenika.
- 9.) Zamolite učenike da oni sami ispričaju neku šalu, anegdotu. Podijelite humor zajedno s njima.
- 10.) Ispričajte poneki vic. Načinite neku neočekivanu stvar. Dozvolite da niste obavezno najbolji u tome. Budite jednostavno čovjek.“

Milan Matijević (1994) upozorava kako su generacije nastavnika završile svoj radni staž tijekom kojeg nisu ništa čuli o humoru u kontekstu odgojne komunikacije. Što se tiče njegove

realizacije u nastavi, Milan Matijević (1994, 25) detektira da je toga „u brojnim odgojnim situacijama bilo toliko koliko je učitelj osjećao kao potrebu za ostvarivanje odgojnih ciljeva ili za ostvarivanje životno bogatije odgojne atmosfere.“ Iako je jedna od prednosti humora upravo ta što omogućuje lakše usvajanje nastavnog gradiva, humor ne bi trebao biti korišten isključivo u te svrhe. „Pretpostavka da su akademska postignuća važnija za uspjeh pojedinca od socijalnih vještina ili emocionalne inteligencije davno je iza nas“ (Matijević, Radovanović, 2011, 308).

5. Odnos učenika prema primjeni humora u nastavi

Učenik je u središtu odgojno-obrazovnog procesa. Savršeno napisan izvedbeni kurikulum, dobro određeni ishodi i pravilna primjena humora ništa ne znači ako će učenici s tog nastavnog sata otići bez usvojenog znanja, ne učeći aktivno. „Aktivnim učenjem smatramo svaki onaj oblik koji radom na izvršenju određenog zadatka ili više zadataka pridonosi svom razvoju u kognitivnom, afektivnom ili motoričkom području povezanim s ciljem učenja“ (Matijević, Radovanović, 2011, 68). Upravo je tu smisao humora – da zainteresira učenike, motivira ih na učenje, približi im nastavni sadržaj i oprimjeri ga životnim situacijama. „Humor je motivirajući čimbenik i svojevrsan katalizator pozitivne angažiranosti u nastavnome procesu“ (Lazzarich, 2012, 188). Zbog toga, važno je istražiti percepciju učenika o primjeni humora u nastavi. Iako razred predstavlja svojevrsnu društvenu zajednicu, svaki je učenik zasebna osoba s vlastitim stavovima, mišljenjima, razumijevanjem humora i odnosa prema njemu. Stoga, najbolje je odnos učenika prema bilo čemu, a tako i humoru, istražiti pojedinačno, promatranjem i ispitivanjem razrednoga odjela u kojem se humor primjenjuje. „Na učiteljima i pedagogima je da stavove ispituju i istražuju te na temelju njih prilagođavaju svoje pristupe i rad s učenicima“ (Baričević, 2020, 24).

5.1. Utjecaj humora na motiviranost učenika

Motivacija je važan čimbenik odgojno-obrazovnog procesa, koji je najčešće smješten na početak nastavnog sata. Ipak učenike treba motivirati tijekom cijelog nastavnog sata i održavati njihovu pozornost na nastavnom gradivu koje je katkad teško, suhoparno i učenicima apstraktno. Kako se pedagoški trendovi mijenjaju, tako se mijenjaju pojedini nastavni elementi pa i strategije motivacije, među kojima humor pronalazi svoj prostor. Milan Matijević i Diana Radovanović (2011, 189) ističu kako učenici nisu zadovoljni nastavom u kojoj ih se samo povremeno stimulira pitanjima vezanima za gradivo te da „učenici negoduju na takvu situaciju i reaguju napuštanjem nastave ili pasivnim bojkotiranjem povremenih poziva nastavnika da se uključe u zajedničke aktivnosti.“

Josipa Baričević (2020) provela je istraživanje na 48 ispitanika, učenika 7. i 8. razreda, kojemu je cilj bio istražiti stavove učenika o korištenju humora u odgojno-obrazovnom procesu. Istraživačica je postavila šest hipoteza koje su glasile: „H1 – Učenici smatraju kako

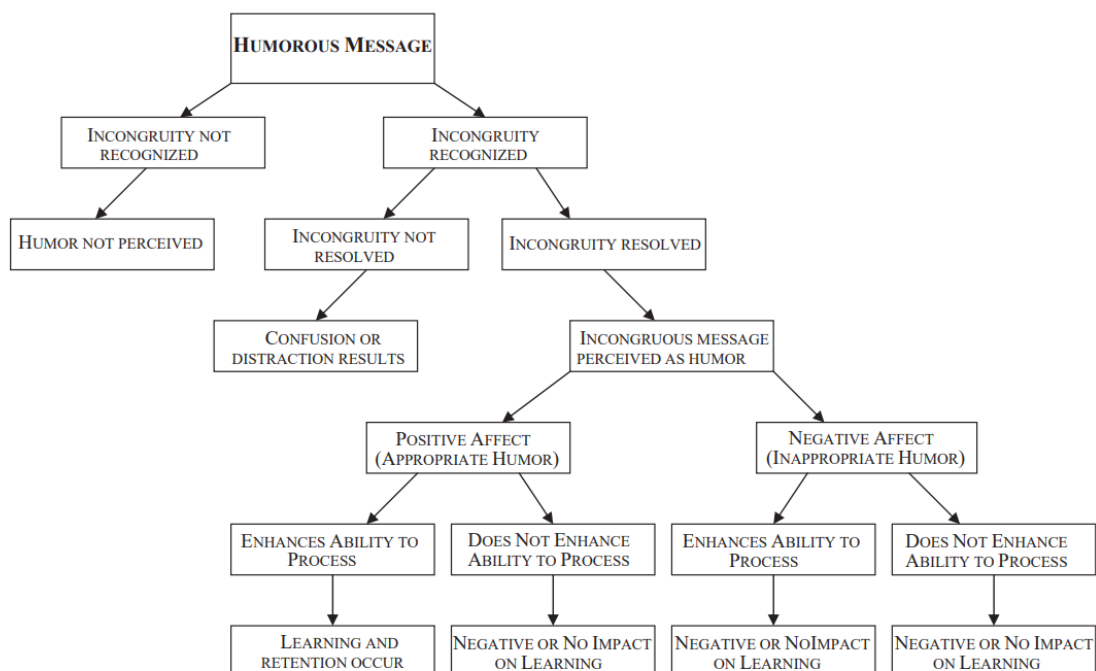
je korištenje humora važno za kvalitetu rada u nastavi; H2 – Učenici čiji učitelji imaju praksu koristiti humor u svome radu motiviraniji su za rad i izvršavanje školskih obaveza te ih korištenje humora ne dekoncentrira pri radu; H3 – Učenici čiji učitelji imaju praksu koristiti humor u svome radu osjećaju se prihvaćeno i slobodno; H4 – Učenici čiji učitelji imaju praksu koristiti humor u svome radu lakše pristupaju učitelju ukoliko imaju određene nedoumice o nastavnom sadržaju; H5 – Neprimjereno korištenje humora u nastavi može narušiti kvalitetu i dinamiku nastavnog procesa; H6 – Učenici smatraju kako je učitelje potrebno osposobiti za korištenje humora u nastavi“ (Baričević, 2020, 25).

Sve su hipoteze potvrđene, što daje jasnu sliku o važnosti humora u nastavi i motivaciji učenika za nastavno gradivo. Ono što od rezultata treba istaknuti jest to da učenici onih nastavnika koji imaju učestaliju praksu korištenja humora u svojoj nastavi imaju više motivacije za nastavne obveze (Baričević, 2020). Stjepan Hranjec (2000) za humor kaže da je katarzičan te da on oslobađa, očovječuje te da predstavlja oblik socijalizacije, što je i potvrđeno ovim istraživanjem u kojem je gotovo 90 % učenika potvrdilo da je komunikacija s humorističnim nastavnicima na vrhuncu (Baričević, 2020). „Licemjerne sredine ne podnose humor, za humor je potrebna sloboda“, navodi Stjepan Hranjec (2000, 11), što istraživanje opet potvrđuje rezultatom da je oko 90 % učenika potvrdilo na humor pospješuje osjećaj slobode i prihvaćenosti (Baričević, 2020).

Kako je u radu bilo govora i o negativnim aspektima humora, valja naglasiti da je istraživanje pokazalo kako 43,8 % učenika ne smatra da je humor izvor dekoncentracije, dok je njih 22,9 % ostalo suzdržano (Baričević, 2020). Ovaj rezultat pokazuje kako treba biti svjestan negativnih strana primjene humora te da treba paziti da ne dođe do pretjerivanja koje može polučiti štetne posljedice za odgojno-obrazovni proces.

Bekelja Wanzer i suradnici (2010) donose *procesnu teoriju nastavničkog humora* u kojoj su nastojali objasniti u kojim se slučajevima u nastavi realiziraju pozitivni odnosno negativni učinci humora. U njihovoj je teoriji ključna kongruentnost, koju Hrvatski jezični portal (2022) definira kao nešto sukladno, sročno i podudarno. Autori (2010) ističu kako je ključno da učenici prepoznaju nekongruentnost, odnosno nesklad u poruci koju im nastavnik odašilje kako bi uočili humor. Kada učenici prepoznaju nesklad u poruci, dolazi do rješenja i tumačenja tog nesklada koji onda vodi do uspješne realizacije humora (Bekelja Wanzer i sur., 2010). „Ako se neusklađenost ne riješi, učenik neće primijetiti humor i vjerojatno će biti ometen ili zbunjen porukom instruktora“ (Bekelja Wanzer i sur., 2010, 6). Ako učenik uspješno razriješi nesklad

koji je nastao u poruci, onda dolazi do ostvarenja humora, odnosno učenik onda tu poruku može doživjeti duhovitom, a može doći i do smijeha (Bekelja Wanzer i sur., 2010). Isti autori (2010) pojašnjavaju kako priroda humoristične poruke i način na koji se ta poruka tumači određuju hoće li humor biti produktivan za odgojno-obrazovni proces ili neće. Slika 1 prikazuje shemu po kojoj se humoristična poruka razvija u humor. Vidljivo je da neprepoznavanje nekongruentnosti humoristične poruke vodi do nepercipiranja humora, dok prepoznavanje nekongruentnosti humoristične poruke može rezultirati pozitivnim ili negativnim efektom. Osim toga, prepoznavanje nekongruentnosti humoristične poruke može dovesti i do zbunjenosti ako humoristična poruka ostane na prepoznavanju nesklada poruke, ali ne i do razrješenja tog nesklada. Razriješen nesklad odnosno nekongruencija rezultira humorom koji može biti imati negativne ili pozitivne posljedice, ovisno o načinjenoj pogrešci u samoj humorističnoj poruci ili njezinoj obradi. Nastavnici moraju biti svjesni ovog procesa kako bi se što uspješnije izbjeglo ostvarivanje neželjenih efekata humora i time naštetilo odgojno-obrazovnom procesu učenika.

Slika 1, Procesna teorija nastavničkog humora (Bekelja Wanzer i sur., 2010)

6. Pregled dosadašnjih istraživanja

U radu je do sada prikazana teorijska podloga humora u nastavi te su dane određene upute i smjernice za pravilno korištenje humora, kao i upozorenja o tome na što paziti pri korištenju humora u razredu i kako izbjeći negativne efekte koje humor može izazvati. Milan Matijević (1994, 69) navodi kako „tolike napomene i preporuke u svezi s korištenjem humora uz usmeno izlaganje učitelja mogu mnoge demotivirati odnosno obeshrabriti u namjeri da svoje izlaganje učine duhovitim.“ Stoga, u radu više neće biti riječi o uputama, već će se osnovi konkretnih istraživanja prikazati moć humora u nastavi.

Mnoga su istraživanja do sada provedena na temu humora u nastavi, a neka od njih već su i spomenuta u radu. Danijela Baturina i Renata Relja (2010) u svojem istraživanju polaze od humora kao transkulturnog fenomena, odnosno pojave koja je prisutna u svim sociokulturnim okruženjima. Temeljni cilj istraživanja bio je istražiti značenje i ulogu humora u životu mladih (Baturina, Relja, 2010). „Taj temeljni cilj razradili smo putem posebnih ciljeva koji su se odnosili na značenje humora unutar interpersonalnih odnosa, značenje humora i njegovu društvenu funkciju, te terapijski učinak humora i značajke humora u razrednom odjeljenju“ (Baturina, Relja, 2010, 352). Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom na uzorku od 503 ispitanika u dobi od 15 do 29 godina (Baturina, Relja, 2010). U kontekstu interpersonalnih odnosa, ispitanici su na skali od 1 do 5 vrednovali važnost humora te se on pokazao vrlo značajnim (Baturina, Relja, 2010). Istraživanje je pokazalo da mladi humor vide kao iznimno važnu osobinu potencijalnog mladića/djevojke, nakon iskrenosti i otvorenosti, s prosječnom ocjenom 4,22 (Baturina, Relja, 2010). Humor je dobio visoku ocjenu u svim interpersonalnim kategorijama: potencijalni suprug/supruga, prijatelj istog i suprotnog spola, potencijalni kolega u razredu (Baturina, Relja, 2010). Ipak, najnižu ocjenu, iako i dalje visoku, dobio je u kontekstu humora kao značajke potencijalnog supruga/žene, dok je najvišu ocjenu dobio u kontekstu humora kao značajke potencijalnog kolege u razredu (Baturina, Relja, 2010).

U kontekstu značenja humora i njegove društvene funkcije, najviše ispitanika (297, odnosno 59 %) humorom smatra viceve i dosjetke u razgovoru, a najmanje karikature i stripove (7,4 %) (Baturina, Relja, 2010). Ispitanici su prepoznali da smijeh najviše izazivaju dosjetke u društvu ili obitelji (32,8 %), zatim humor u medijima (18,5 %) te smiješni događaji iz svakodnevice (14,1 %) (Baturina, Relja, 2010). Duhovitošću ispitanici najviše smatraju dosjetke u raznim situacijama (55,1 %) u odnosu na iznenadne smiješne situacije, imitiranje i

pričanje viceva (Baturina, Relja, 2010). Zanimljivo je kako se ispitanici u nasmijavanju drugih najčešće koriste ironijom i sarkazmom, njih 29,6 % (Baturina, Relja, 2010).

Ispitanici su u humoru izrazito prepoznali terapijske učinke. Čak 79,7 % ispitanika smatra da humor ima terapijski učinak, njih 85,3 % smatra da je smijeh povezan s boljim raspoloženjem, a 80,9 % ispitanika smatra da su osobe koje se smiju privlačnije (Baturina, Relja, 2010).

Drugo istraživanje koje će biti prikazano jest istraživanje Marinka Lazzaricha (2013) koji je nastojao ispitati razliku u recepciji stripa Alan Ford među učenicima različitih dobnih i spolnih skupina. Marinko Lazzarich polazi od triju hipoteza: „H1 – učenici će pokazati naklonost prema humoru u razrednom odjeljenju; H2 – kako su mladima bliska djela koja korespondiraju s njihovim doživljajnim iskustvom, ispitanici će pokazati naklonost prema popularnome mediju stripa; H3 – učenici će pozitivno vrednovati duhovitost nastavnika kao imanentnu ljudsku osobinu“ (Lazzarich 2013, 178). Uzorak čini 354 učenika 14 škola Primorsko-goranske županije, od čega sedam osnovnih i sedam srednjih škola (Lazzarich 2013). Autor ističe da je istraživanje velikim dijelom potvrdilo očekivanja i hipoteze. Učenici su pokazali zainteresiranost za čitanje stripa, osobito osnovnoškolci te se vidi i spolna razlika jer su dječaci privrženiji čitanju stripa. Što se tiče humora, „gotovo stopostotna ujednačenost stavova učenika osnovnih i srednjih škola potvrđuje u kojoj je mjeri učenički doživljaj nastavnika određen njihovim osjećajem za humor“ (Lazzarich 2013, 187). Istraživanje je pokazalo i da su učenici naklonjeniji nastavnicima koji češće koriste humor te se gotovo svi slažu da šala i smijeh nema negativne posljedice na nastavni proces (Lazzarich 2013). Zanimljivo je kako učenici smatraju da su nastavnici koji koriste humor učinkovitiji u prijenosu znanja te njihovi „stavovi potvrđuju činjenicu da mladima nedostaje ugođe koja bi im posredno potvrdila osjećaj slobode i zadovoljstva u školskom prostoru“ (Lazzarich 2013, 188).

Posljednje istraživanje koje će biti prikazano jest istraživanje Martine Kolar (2012, 8) o „upotrebi humora na nastavi u okviru studija pedagogije te u okviru drugog studija.“ Kolar (2012, 8 – 9) polazi od pet hipoteza: „H1: Ne postoji značajna razlika između ženskih i muških studenata s obzirom na njihov stav prema humoru u nastavi; H2: Ne postoji značajna razlika u učestalosti smijeha između pedagogije i drugog studijskog predmeta; H3: Ne postoji značajna razlika u učestalosti korištenja humora u nastavi između profesora pedagogije i profesora drugog studijskog predmeta; H4: Ne postoji značajna razlika u reakciji profesora pedagogije i profesora drugog studijskog predmeta na smijeh studenata za vrijeme nastave; H5: Ne postoji

značajna razlika između studenata više i studenata niže godine s obzirom na njihov stav prema humoru u nastavi.“ Uzorak istraživanja čini 55 studenata – 29 studenata četvrte godine i 26 studenata prve godine (Kolar, 2012).

Istraživanje je pokazalo kako studenti smatraju da humor pozitivno i vrlo pozitivno utječe na kvalitetu nastave, dok niti jedan student nije utjecaj humora ocijenio negativnim ili vrlo negativnim. Također, čak 43 studenata u potpunosti se slaže da se humor može uporabiti i u visokoškolskoj nastavi (Kolar, 2012). Na pitanje o tome namjeravaju li se studenti jednoga dana koristiti humorom u svojoj nastavi, čak 48 studenata odgovorilo je potvrdno (Kolar, 2012). Što se tiče toga tko više upotrebljava humor u nastavi profesori ili studenti, mišljenja su podijeljena, kao i o učestalosti korištenja humora na predavanjima (Kolar, 2012).

7. Istraživanje o implementiranosti humora u odgojno-obrazovnom procesu te pogledu učenika i studenata na primjenu humora u nastavi

7.1. Predmet i cilj istraživanja

Matijević i Radovanović (2011) ističu kako odgojno-obrazovni proces predstavlja važno mjesto u čovjekovu životu te da u tom životu smijeh i humor imaju znakovito mjesto. U radu se prikazalo da humor i smijeh ne utječu samo na ljudsku svakodnevicu, već i na sam odgojno-obrazovni proces i njegove rezultate. Iako je humor i smijeh dugo smatran nedovoljno ozbiljnim, čak i proturječnim ozbiljnom odgojno-obrazovnom procesu, taj se trend sve više počeo mijenjati. Uz to, na pozicije nastavnika dolaze nove generacije koje sve više teže modernijim pristupima te se sve veći naglasak stavlja na važnost razredne atmosfere. Kao što je prikazano u poglavlju *Pregled dosadašnjih radova*, mnoga su istraživanja već potvrdila učinkovit utjecaj humora na odgojno-obrazovni proces.

Ovim se istraživanjem nastojala utvrditi razina uporabe humora u odgojno-obrazovnom procesu te dobiti svjež uvid u pogled učenika i studenata na primjenu humora u nastavi. U istraživanju se poseban naglasak stavio i na nastavni predmet Hrvatski jezik kako bi se provjerila uporaba humora u ovom nastavnom predmetu. Hrvatski jezik izdvojen je u odnosu na druge nastavne predmete jer on sadržava cijeli jedan svijet književnosti i jezičnog izražavanja koji dopušta nastavnicima, ali i učenicima, veću slobodu u jezičnom izražavanju na nastavnom satu. Osim toga, istraživanje je obuhvatilo i uporabu humora u virtualnoj učionici. Virtualne su učionice nešto s čime se hrvatski obrazovni sustav prvi put susreo u svojoj povijesti. Teška epidemiološka situacija odvojila je učenika od njihovih nastavnika i stavila ih u virtualni svijet. Istraživanjem se htjelo provjeriti je li ta novonastala situacija bitno utjecala na uporabu humora u nastavi.

7.2. Metodologija istraživanja

S obzirom na cilj istraživanja, za prikupljanje podataka istraživanja odabrana je metoda anketnog upitnika koji je načinjen preko aplikacije *Google obrazac*. Anketni upitnik (Prilog 1) načinjen je od jednog skupa pitanja koji su ispunjavale različite skupine ispitanika. Ispitanici

su anketne upitnike ispunjavali na kraju nastavnog sata. Dvije skupine ispitanika anketni upitnik ispunjavale su nakon jednoipolsatnog predavanja na temu humora u nastavi, dok su druge dvije skupine ispitanika ispunjavale anketni upitnik nakon nastavnog sata od 45 minuta na kojemu je korišten humor u svrhu boljeg usvajanja gradiva. Jedna je skupina imala predavanje iz književnosti na temu Williama Shakespearea, a druga iz jezika na temu tvorbe riječi.

Anketni upitnik načinjen je tako da započinje uvodom u kojem se učenicima i studentima objašnjava svrha i cilj istraživanja kako bi ispitanici znali svrhu prikupljanja podataka. Nakon uvoda, anketni upitnik sadržava 18 pitanja, od čega su tri početna pitanja vezana uz strukturu ispitanika, a obuhvaćaju:

- status obrazovanja
- godine
- spol.

Status obrazovanja obuhvatio je 3 različite skupine, a to su studenti sveučilišnog diplomskog studija Hrvatskoga jezik i književnosti, ispitani u ljetnom semestru akademske godine 2020./2021., zatim studenti sveučilišnog diplomskog studija Hrvatskoga jezika i književnosti, ispitani u zimskom semestru akademske godine 2021./2022. i učenici gimnazijskog srednjoškolskog obrazovanja, ispitani tijekom školske godine 2020./2021. Godina ispitivanja u kontekstu ovog istraživanja značajna je jer, kao što je navedeno u potpoglavlju *Predmet i cilj istraživanja*, nastoji se utvrditi i uporaba humora u virtualnim učionicama, o čemu će biti više riječi u prikazu rezultata.

Nakon triju pitanja važnih za određivanje strukture ispitanika, u anketnom upitniku uslijedila su pitanja vezana za istraživanje glavne teme. Određeno je 11 temeljnih tvrdnji koje su ispitanici vrednovali ponuđenim odgovorima:

- U potpunosti se ne slažem.
- Djelomično se ne slažem.
- Niti se slažem, niti se ne slažem.
- Djelomično se slažem.
- U potpunosti se slažem.

Ispitanici su iznosili svoje stavove za tvrdnje koje su glasile:

1. Humor u nastavi poželjna je sastavnica odgojno-obrazovnog procesa.
2. U hrvatskom je odgojno-obrazovnom sustavu humor nedovoljno zastupljen.
3. Kroz moj je odgojno-obrazovni proces humor bio zastupljen na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika.
4. Imam bolji odnos s nastavnicima/profesorima koji koriste humor u nastavi.
5. Lakše učim kada je nastava prožeta humorom.
6. Humor je primjenjiv na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika.
7. Humor u nastavi narušava obrazovnu sastavnicu nastave.
8. Ironija i sarkazam negativni su oblici humora u odgojno-obrazovnom procesu.
9. Humor nije mjesto u nastavi.
10. Nastavnici/profesori koji koriste humor u nastavi neozbiljni su i od njih se ne može naučiti mnogo.
11. Humor je zastupljeniji u virtualnoj nastavi u odnosu na kontaktnu nastavu.

Osim vrednovanja tvrdnji, ispitanici su u anketnom upitniku trebali nadopuniti tri rečenice. Pri tome, u jednoj su rečenici mogli dati slobodan odgovor, dok su u dvjema preostalim rečenicama trebali nadopuniti rečenicu prema ponuđenim višestrukim odgovorima. Izjavne rečenice s ponuđenim odgovorima i ponuđeni odgovori glase:

12. U nastavi humor češće koriste:
 - a. nastavnici/profesori
 - b. učenici/studenti.
13. U virtualnoj učionici humor je zastupljen:
 - a. vrlo često
 - b. često
 - c. rijetko
 - d. nikada.

Rečenice u kojima je ispitanicima dana prilika za širim odgovorom glasi *Humor u nastavi doprinosi*, nakon čega je ostavljen prostor za odgovor. Anketni upitnik završava pitanjem:

14. Kako nastavnici/profesori mogu proširiti svoje vještine primjene humora?

7.3. Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje se provodilo tijekom četiriju nastavnih sati koje je održala autorica diplomskoga rada kao istraživačica. Najprije je provedeno istraživanje sa studentima diplomskog studija na kolegiju Metodika nastave književnosti 2. S obzirom na to da su studenti bili podijeljeni u dvije grupe na seminarskoj nastavi, istraživanje je provedeno nakon održana dva dvosata na temu humora u nastavi. Predavanje je održano u sklopu demonstrature iz istoga kolegija. Zbog loše epidemiološke situacije, predavanje je održano u virtualnoj učionici te je zbog toga samo predavanje, ali i istraživanje bilo u neobičnom formatu. Ipak, studenti su bili izrazito susretljivi i zainteresirani za temu. Vidjelo se da je riječ o temi koja nije uobičajena, a koja privlači interes studenata, budućih nastavnika. Iako je interakcija u virtualnoj učionici bitno otežana, predavanje je bilo vrlo interaktivno. Na kraju predavanja studenti su ispunili anketni upitnik.

Druga skupina ispitanika sastojala se od učenika II. gimnazije Osijek (jezične gimnazije). Ovu skupinu čine učenici dvaju razreda, kojima su održana predavanja u sklopu školske prakse studenata koja se polaže na studiju Hrvatskog jezika i književnosti. Kao što je prethodno navedeno, jedan je razred imao književnu temu, a drugi jezičnu. S obzirom na to da tema predavanja nije bila humor u nastavi, nastojao se ostvariti element humora njegovom uporabom na satu, što je bilo izuzetno izazovno na nastavnom satu obrade tvorbe riječi, dok je realizacija humora na nastavi književnosti ostvarena izuzetnom lakoćom. Na kraju predavanja učenici su ispunili anketni upitnik i za to su pokazali velik entuzijazam.

Kao i u prvoj skupini, i treću skupinu čine studenti diplomskog studija, ali ovoga puta kolegija Metodika nastave književnosti 1. Istraživanje je također provedeno nakon dva održana dvosata na temu humora u nastavi – sa svakom seminarskom skupinom po jedan dvosat. Razlika u odnosu na prvu skupinu ispitanika jest ta što je predavanje održano uživo. Ono što se treba istaknuti jest da je na ovoj nastavi potvrđena teza Bekelje Wanzer i suradnika (2006) o nenamjernom humoru. Naime, nastupili su problemi s tehnologijom što je izazvalo određenu dozu komičnosti među studentima. Studenti su na kraju predavanja ispunili anketni upitnik.

7.4. Uzorak istraživanja

Kao što je prethodno navedeno, ispitanici istraživanja o implementiranosti humora u odgojno-obrazovnom procesu te pogledu učenika i studenata na primjenu humora u nastavi mogu se podijeliti u tri skupine. To su studenti 1. godine diplomskog studija Hrvatskoga jezika i književnosti, ispitani u ljetnom semestru akademske godine 2020./2021., zatim učenici II. gimnazije Osijek te studenti 1. godine diplomskog studija Hrvatskoga jezika i književnosti, ispitani u zimskom semestru akademske godine 2021./2022. Sudionici prve i treće skupine ispitanika studenti su Filozofskog fakulteta Osijek.

Ukupan uzorak iznosi 109 ispitanika. Od ukupnog uzorka prve skupine ispitanika (ispitani u ljetnom semestru) jest 37 ispitanika, odnosno 33,9 %. Od ukupnog uzorka druge skupine ispitanika (srednjoškolci) jest 45 ispitanika, odnosno 41,3 %, dok treću skupinu ispitanika (ispitani u zimskom semestru) od ukupnog broja čini 27 ispitanika odnosno 24,8 %.

Raspon godina ispitanika zaista je širok, veći od 10 godina. Najstariji ispitanik rođen je 1993. godine, dok je najmlađi ispitanik rođen 2004. godine. Najviše ispitanika rođeno je 1998. godine, njih 32. Što se tiče spola sudionika, dominantno je više ispitanica, njih 85, odnosno 78 %, dok je ispitanika 24, odnosno 22 %. Razlog pretežito ženske populacija može se protumačiti činjenicom da filozofske fakultete pretežito upisuju djevojke. Iako se taj trend polako mijenja, on je još uvijek prisutan.

8. Rezultati

8.1. Studenti prve godine sveučilišnog diplomskog studija, ispitani u ljetnom semestru akademske godine 2020./2021.

Prvu skupinu ispitanika čine studenti prve godine sveučilišnog diplomskog studija koji su anketni upitnik ispunjavali u ljetnom semestru akademske godine 2020./2021. Na prvu tvrdnju: „Humor u nastavi poželjna je sastavnica odgojno-obrazovnog procesa“, od ukupno 37 ispitanika, njih dvoje (5,4 %) odgovorilo je da se u potpunosti ne slaže, jedna osoba (2,7 %) odgovorila je da niti se slaže niti se ne slaže, četiri osobe (10,8 %) odgovorile su da se djelomično slažu, dok je njih čak 30 (81,1 %) odgovorilo da se u potpunosti slaže. Niti jedna osoba nije odgovorila da se djelomično ne slaže.

Druga tvrdnja glasila je: „U hrvatskom je odgojno-obrazovnom sustavu humor nedovoljno zastupljen.“ Od ukupno 37 ispitanika, njih dvoje (5,4 %) odgovorilo je da se djelomično ne slaže, devet (24,3 %) ispitanika odgovorilo je da niti se slaže niti se ne slaže, 18 ispitanika (48,6 %) djelomično se slaže, dok se osmero ispitanika (21,6 %) u potpunosti slaže. Niti jedna osoba nije odgovorila da se u potpunosti ne slaže s ovom tvrdnjom.

Treća tvrdnja glasila je: „Kroz moj je odgojno-obrazovni proces humor bio zastupljen na nastavi/studiju Hrvatskog jezika.“ Na ovu tvrdnju četiri osobe (10,8 %) odgovorile su da se u potpunosti ne slažu, s tvrdnjom se djelomično ne slaže devet ispitanika (24,3 %), sedam ispitanika (18,9 %) niti se slaže niti ne slaže, djelomično se slaže 14 ispitanika (37,8 %), dok se u potpunosti slaže samo troje ispitanika (8,1 %).

„Imam bolji odnos s nastavnicima/profesorima koji koriste humor u nastavi“ četvrta je tvrdnja. S ovom se tvrdnjom djelomično nije složilo troje ispitanika (8,1 %), niti se složilo niti se nije složilo petero ispitanika (13,5 %), djelomično se složilo devetero ispitanika (24,3 %), u potpunosti se složilo 20 ispitanika (54,1 %). Nitko na tvrdnju nije odgovorio da se u potpunosti ne slaže.

Na tvrdnju: „Lakše učim kad je nastava prožeta humorom“, nitko nije odgovorio da se u potpunosti ne slaže. Djelomično se s tvrdnjom nije složilo dvoje ispitanika (5,4 %), četvero ispitanika (10,8 %) niti se složilo niti se nije složilo s tvrdnjom, djelomično se složilo devetero ispitanika (24,3 %), dok se njih 21 (56,8 %) u potpunosti složilo s tvrdnjom.

Da je „Humor primjenjiv na nastavi/studiju Hrvatskog jezika“, 21 ispitanik (56,8 %) u potpunosti se složio. Djelomično se s tvrdnjom složio 12 ispitanika (32,4 %), dvoje ispitanika (5,4 %) niti se složio niti se nije složio i dvoje ispitanika (5,4 %) djelomično se nije složio. Niti jedan ispitanik nije odgovorio da se u potpunosti nije složio s tvrdnjom.

„Humor u nastavi narušava obrazovnu sastavnicu nastave“ iduća je tvrdnja i s njom se u potpunosti složio samo jedan ispitanik (2,7 %), djelomično su se složila dva ispitanika (5,4 %), četiri ispitanika (10,8 %) niti su se složila niti se nisu složila, 13 ispitanika (35,1 %) odgovorilo je da se djelomično ne slaže, dok se njih 17 (45,9 %) u potpunosti nije složio s tvrdnjom.

„Ironija i sarkazam negativni su oblici humora u odgojno-obrazovnom procesu“ tvrdnja je s kojom se samo jedan ispitanik (2,7 %) u potpunosti složio. Četiri ispitanika (10,8 %) složila su se djelomično, 12 ispitanika (32,4 %) niti se složio niti se nije složio. S tvrdnjom se 10 ispitanika (27 %) djelomično nije složio i također ih se 10 (27 %) u potpunosti nije složio s tvrdnjom.

Da „Humoru nije mjesto u nastavi“ složio se djelomično jedan ispitanik (2,7 %). Djelomično se nije složio šest ispitanika (16,2 %), a u potpunosti se nije složio 30 ispitanika (81,1 %). Nitko se s navedenom tvrdnjom nije u potpunosti ili djelomično složio.

Posljednja tvrdnja glasi: „Nastavnici/profesori koji koriste humor u nastavi neozbiljni su i od njih se ne može naučiti mnogo.“ S ovom se tvrdnjom djelomično složio jedan ispitanik (2,7 %), djelomično se nije složio tri ispitanika (8,1 %), dok se u potpunosti nije složio 33 ispitanika (89,2 %). Nitko se s tvrdnjom nije u potpunosti složio ili odgovorio da se niti slaže niti ne slaže.

Navedeni rezultati prikazani su tablično u Tablici 1.

Tablica 1. Prikaz rezultata istraživanja prve skupine sudionika

	U potpunosti se slažem.	Djelomično se slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	U potpunosti se ne slažem
Humor u nastavi poželjna je sastavnica odgojno-obrazovnog procesa.	81,1 %	10,8 %	2,7 %	/	5,4 %
U hrvatskom je odgojno-obrazovnom sustavu humor nedovoljno zastupljen.	21,6 %	48,6 %	24,3 %	5,4 %	/
Kroz moj je odgojno-obrazovni proces humor bio zastupljen na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika.	8,1 %	37,8 %	18,9 %	24,3 %	10,8 %

Imam bolji odnos s nastavnicima/profesorima koji koriste humor u nastavi	54,1 %	24,3 %	13,5 %	8,1 %	/
Lakše učim kada je nastava prožeta humorom.	56,8 %	24,3 %	10,8 %	5,4 %	/
Humor je primjenjiv na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika.	56,8 %	32,4 %	5,4 %	5,4 %	/
Humor u nastavi narušava obrazovnu sastavnicu nastave.	2,7 %	5,4 %	10,8 %	35,1 %	45,9 %
Ironija i sarkazam negativni su oblici humora u odgojno-obrazovnom procesu.	2,7 %	10,8 %	32,4 %	27 %	27 %
Humoru nije mjesto u nastavi.	/	2,7 %	/	16,2 %	81,1 %
Nastavnici/profesori koji koriste humor u nastavi neozbiljni su i od njih se ne može naučiti mnogo.	/	2,7 %	/	8,1 %	89,2 %

Na pitanje o tome tko se više koristi humorom u nastavi, ispitanici su većinski (86,5 %) prepoznali učenike i studente kao nositelje humora u nastavi, dok je svega petero ispitanika (13,5 %) odgovorilo da humor učestalije upotrebljavaju nastavnici odnosno profesori. Kada se ispitanike pitalo da napišu čemu humor doprinosi u nastavi, 17 ispitanika (45,95 %) prepoznalo je pozitivan utjecaj humora na razrednu atmosferu, petero ispitanika (13,51 %) navelo je motivaciju. Osim toga, ispitanici su navodili još i ove prednosti uporabe humora: komunikaciju, nastavnu dinamiku, kvalitetu nastave i razumijevanje gradiva. Zanimljiv je odgovor da humor doprinosi „boljem uspjehu učenika jer postoje te emocionalne stanke“. Jedan ispitanik ponudio je negativan odgovor te naveo da humor doprinosi „smanjenju koncentracije na nastavu.“

Na pitanje kako nastavnici mogu proširiti svoje vještine primjene humora, odgovori su bili različiti: „Promatranjem drugih, socijalizacijom, učenjem iz primjera koje prikupljaju u okolini - tada će njihov humor biti na višoj razini jer će se uspješno prilagoditi upravo onoj skupini koju promatraju, odnosno u koju se žele uklopiti“; „Naučiti ponešto o svojim učenicima i njihovim interesima, znati o trenutnim trendovima, npr. TikTok-u i slično kako bi bolje razumjeli učenike i njihov način humora. Spustiti se na razinu učenika, ne držati se previsoko iznad njih“; „Mogu proširiti tako da smisle nekakve svoje načine kako bi zainteresirali i zabavili učenike, vidjeti nekakve primjere na internetu kako poboljšati nastavu, općenito biti opuštenija osoba i sl.“; „Gledajući stand-up komičare, humoristične filmove i serije, čitajući viceve i sl.“; „Prvenstveno shvatiti njegovu ulogu u nastavi i osvijestiti dobrobiti humora u nastavi tako da jednostavno poželeva njegovati taj segment i truditi se“; „Mislim da nije jednostavno proširiti vještine, humor smatram urođenim i postoje ljudi koji su prirodno

duhoviti i talentirani za to, ali evo upravo nas je primjer zadatka naučio da koristeći različite izvore ipak možemo naučiti kako koristiti humor i razvijati ga.“

Osim ovakvih odgovora, neki ispitanici smatraju da se humor ne može izvježbati: „Dobar humor nije proširiv, prirodan je i satkan u trenutku“; „Mislim da je to više spontano. Ili to imaš ili nemaš“; „Ako nastavnici nemaju smisao za humor, ne trebaju ga ni forsirati, već se koristiti drugim nastavnim metodama“; „Moje mišljenje je da je to karakterna osobina i da se ne može uvježbavati - može samo ispasti forsirano.“

8.2. Učenici srednje škole II. gimnazije Osijek

Drugu skupinu ispitanika čine učenici srednje škole II. gimnazije Osijek koji su ispitani 2021. godine. Od ukupno 45 ispitanika, njih 39 (86,7 %) u potpunosti se složilo s tvrdnjom: „Humor u nastavi poželjna je sastavnica odgojno-obrazovnog procesa.“ S tvrdnjom se dvoje ispitanika (4,4 %) djelomično složilo, jedan ispitanik (2,2 %) odgovorio je da niti se slaže niti se ne slaže, djelomično se nije složio jedan ispitanik (2,2 %), dok se u potpunosti nisu složila dva ispitanika (4,4 %).

Tvrdnja: „U hrvatskom je obrazovnom sustavu humor nedovoljno zastupljen“, tvrdnja je s kojom se u potpunosti složilo devetero ispitanika (20 %), djelomično se složio 21 ispitanik (46,7 %), 13 ispitanika (28,9 %) odgovorilo je da niti se slaže niti se ne slaže, dok je jedan ispitanik (2,2 %) odgovorio da se djelomično ne slaže s tvrdnjom. Niti jedan ispitanik nije odgovorio da se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom.

„Kroz moj je odgojno-obrazovni proces humor bio zastupljen na nastavi/studiju Hrvatskog jezika“, iduća je tvrdnja. S njom se 10 ispitanika (22,2 %) u potpunosti složilo, 17 ispitanika (37,8 %) složilo se djelomično, 12 ispitanika (26,7 %) odgovorilo je da se niti slaže niti ne slaže, petero ispitanika (11,1 %) djelomično se ne slaže, dok se s tvrdnjom u potpunosti ne slaže jedan ispitanik (2,2 %).

Za tvrdnju: „Imam bolji odnos s nastavnicima/profesorima koji koriste humor u nastavi“, 29 ispitanika (64,4 %) odgovorilo je da se u potpunosti slažu, djelomično se slaže njih 15 (33,3 %), a jedan ispitanik (2,2 %) odgovorio je da niti se slaže niti se ne slaže. Niti jedan ispitanik nije odgovorio da se u potpunosti ili djelomično ne slaže s tvrdnjom.

„Lakše učim kada je nastava prožeta humorom“, tvrdnja je s kojom se u potpunosti složilo 35 ispitanika (77,8 %), djelomično se složilo devetero ispitanik (20 %), dok je jedan ispitanik (2,2 %) odgovorio da niti se slaže niti se ne slaže. Niti jedan ispitanik nije odgovorio da se s tvrdnjom u potpunosti ili djelomično ne slaže.

„Humor je primjenjiv na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika“ tvrdnja je s kojom se 25 ispitanika (55,6 %) u potpunosti složilo, djelomično se složilo 16 ispitanika (35,6 %), dva ispitanika (4,4 %) odgovorila su da se niti slažu niti ne slažu, djelomično se ne slaže jedan ispitanik (2,2 %) te se s tvrdnjom u potpunosti ne slaže jedan sudionik (2,2 %).

S tvrdnjom: „Humor u nastavi narušava obrazovnu sastavnicu nastave“, u potpunosti se ne slaže 34 ispitanika (75,6 %), djelomično se ne slaže 10 ispitanika (22,2 %), dok je jedan ispitanik (2,2 %) odgovorio da se niti slaže niti ne slaže. Nitko nije odgovorio da se s tvrdnjom u potpunosti ili djelomično slaže.

„Ironija i sarkazam negativni su oblici humora u odgojno-obrazovnom procesu“, tvrdnja je s kojom se u potpunosti slaže troje ispitanika (6,7 %), djelomično se slaže četvero ispitanik (8,9 %), 14 ispitanika (31,1 %) niti se slaže niti se ne slaže, 10 ispitanika (22,2 %) djelomično se ne slaže, dok se 14 ispitanika (31,1 %) u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom.

„Humoru nije mjesto u nastavi“, tvrdnja je s kojom se jedan ispitanik (2,2 %) niti slaže niti ne slaže, djelomično se ne slaže sedmero ispitanika (15,6 %), dok se u potpunosti ne slaže 37 ispitanika (82,2 %). Niti jedan ispitanik nije odgovorio da se u potpunosti ili djelomično slaže s tvrdnjom.

Posljednja tvrdnja glasi: „Nastavnici/profesori koji koriste humor u nastavi neozbiljni su i od njih se ne može naučiti mnogo.“ S ovom se tvrdnjom djelomično ne slaže 11 ispitanika (24,4 %), dok se 34 ispitanika (75,6 %) u potpunosti ne slaže. Niti jedan sudionik nije ostao suzdržan ili odgovorio da se u potpunosti ili djelomično slaže s navedenom tvrdnjom.

Navedeni rezultati prikazani su tablično u Tablici 2.

Tablica 2. Prikaz rezultata istraživanja druge skupine sudionika

	U potpunosti se slažem.	Djelomično se slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	U potpunosti se ne slažem
Humor u nastavi poželjna je sastavnica odgojno-obrazovnog procesa.	86,7 %	4,4 %	2,2 %	2,2 %	4,4 %
U hrvatskom je odgojno-obrazovnom sustavu humor nedovoljno zastupljen.	20 %	46,7 %	28,9 %	2,2 %	/

Kroz moj je odgojno-obrazovni proces humor bio zastupljen na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika.	22,2 %	37,8 %	26,7 %	11,1 %	2,2 %
Imam bolji odnos s nastavnicima/profesorima koji koriste humor u nastavi	64,4 %	33,3 %	2,2 %	/	/
Lakše učim kada je nastava prožeta humorom.	77,8 %	20 %	2,2 %	/	/
Humor je primjenjiv na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika.	55,6 %	35,6 %	4,4 %	2,2 %	2,2 %
Humor u nastavi narušava obrazovnu sastavnicu nastave.	/	/	2,2 %	22,2 %	75,6 %
Ironija i sarkazam negativni su oblici humora u odgojno-obrazovnom procesu.	6,7 %	8,9 %	31,1 %	22,2 %	31,1 %
Humoru nije mjesto u nastavi.	/	/	2,2 %	15,6 %	82,2 %
Nastavnici/profesori koji koriste humor u nastavi neozbiljni su i od njih se ne može naučiti mnogo.	/	/	/	24,4 %	75,6 %

Na pitanje o tome koriste li se više humorom u nastavi učenici ili nastavnici, ova je grupa ispitanika jednoglasno (100 %) odgovorila da su učenici ti koji više upotrebljavaju humor u nastavi. Dobru razrednu atmosferu kao jedan od glavnih doprinosa humora u nastavi prepoznalo je čak 20 ispitanika (44,44 %). Uz razrednu atmosferu, ispitanici su ove grupe kao doprinos humora naveli i bolju komunikaciju, veću motiviranost učenika, opuštenost, zabavnije i lakše usvajanje gradiva.

I ova je skupina ispitanika dala različite odgovore na pitanje o tome kako nastavnici mogu proširiti svoje vještine humora: „Možda gledanjem nekih kreativnih i zanimljivih videa, poput videa koji nam je pokazala predavačica ili ugledanjem na druge nastavnike koji ga često koriste“; „Mogu pogledati nekakve ideje na internetu, opustiti se tijekom predavanja, slušati što njihovi učenici vole, primiti šalu na svoj račun i sl.“; „Naučiti razlikovati uvredu od šale.“ Najviše odgovora bilo je usmjereno na to da bi se nastavnici trebali približiti učenicima i zainteresirati se za njihov svijet: „Približiti se učeničkom smislu humora, koristiti lakše pamtljive šaljive izreke i objašnjenja“; „Interesiranje za interese učenika, gledanje društvenih mreža, druženje s učenicima“; „Pratiti što je u trendu.“ Kao i u prethodnim skupinama ispitanika, neki od njih smatraju da se humor ne može razviti: „Ne mogu, to dolazi s rođenjem“; „To je urođeno“, dok neki smatraju da je humor urođen, ali da ga možemo produbljivati: „Smisao za humor je nešto s čim se rodiš, ali uvijek možemo učiti, npr. slušati učenike itd.“; „Ne treba koristiti usiljeni humor ili inzistirati na njemu ako netko nema prirodno izraženu tu

crtu, ali mislim da se svi mogu našaliti na svoj račun i da nastavnici barem to mogu ponekad ubaciti.“

8.3. Studenti prve godine sveučilišnog diplomskog studija, ispitani u zimskom semestru akademske godine 2021./2022.

Treću skupinu ispitanika čine također studenti prve godine sveučilišnog diplomskog studija, ali druge akademske godine. Ova skupina sudionika ispitana je u zimskom semestru akademske godine 2021./2022. Od ukupno 27 ispitanika, s prvom tvrdnjom: „Humor u nastavi poželjna je sastavnica odgojno-obrazovnog procesa“, u potpunosti se složilo 26 ispitanika (96,3 %), dok je samo jedan ispitanik (3,7 %) odgovorio da se djelomično slaže. Nitko nije dao odgovor da se u potpunosti ne slaže, djelomično ne slaže ili da se niti slaže niti ne slaže.

Tvrdnja: „ U hrvatskom je odgojno-obrazovnom sustavu humor nedovoljno zastupljen“, podijelila je mišljenja ispitanika. Njih sedmero (25,9 %) u potpunosti se slaže, 12 ispitanika (44,4 %) slaže se djelomično, sedmero ispitanika (25,9 %) niti se slaže niti se ne slaže, dok se jedan ispitanik (3,7 %) djelomično ne slaže s tvrdnjom. Niti jedan ispitanik nije odgovorio da se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom.

„Kroz moj je odgojno-obrazovni proces humor bio zastupljen na nastavi/studiju Hrvatskog jezika i književnosti“, tvrdnja je s kojom se u potpunosti složilo četvero ispitanika (14,8 %), složilo se djelomično 13 ispitanika (48,1 %), niti se složilo niti se nije složilo petero ispitanika (18,5 %), djelomično se nije složilo troje ispitanika (11,1 %), dok se u potpunosti nije složilo dvoje ispitanika (7,4 %).

S tvrdnjom: „Imam bolji odnos s nastavnicima/profesorima koji koriste humor u nastavi“, složilo se u potpunosti 22 ispitanika (81,5 %), troje ispitanika (11,1 %) složilo se djelomično. Jedan ispitanik (3,7 %) odgovorio je da se s tvrdnjom niti slaže niti ne slaže te je jedan ispitanik (3,7 %) odgovorio da se s tvrdnjom djelomično ne slaže.

„Lakše učim kada je nastava prožeta humorom“, tvrdnja je s kojom se u potpunosti složilo 19 ispitanika (70,4 %), dok se njih osmero (29,6 %) djelomično složilo s tvrdnjom. Nitko od 27 ispitanika nije odgovorio da se s tvrdnjom niti slaže niti ne slaže, u potpunosti ne slaže ili djelomično ne slaže.

S tvrdnjom: „Humor je primjenjiv na nastavi/studiju Hrvatskog jezika“, 21 ispitanik (77,8 %) u potpunosti se slaže, petero ispitanika (18,5 %) djelomično se slaže, a jedan ispitanik (3,7

%) niti se slaže niti se ne slaže. Niti jedan ispitanik nije na ovu tvrdnju odgovorio da se djelomično ili u potpunosti ne slaže.

„Humor u nastavi narušava obrazovnu sastavnicu nastave“ iduća je tvrdnja. S njom se jedan ispitanik (3,7 %) u potpunosti slaže, jedan ispitanik (3,7 %) odgovorio je da se niti slaže niti ne slaže, 11 ispitanika (40,7 %) odgovorilo je da se djelomično ne slažu, dok je 14 ispitanika (51,9 %) odgovorilo da se u potpunosti ne slažu s navedenom tvrdnjom.

„Ironija i sarkazam negativni su oblici humora u odgojno-obrazovnom procesu“, tvrdnja je s kojom se djelomično složilo dvoje ispitanika (7,4 %). Devetero ispitanika (33,3 %) ostalo je suzdržano, ponudivši odgovor niti se slažem niti se ne slažem, petero ispitanika (18,5 %) odgovorilo je da se djelomično ne slaže, dok je 11 ispitanika (40,7 %) odgovorilo da se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom. Niti jedan ispitanik nije se u potpunosti složio s tvrdnjom.

S tvrdnjom: „Humoru nije mjesto u nastavi“, djelomično se složilo dvoje ispitanika (7,4 %), a njih 25 (92,6 %) u potpunosti se ne slaže s tvrdnjom. Nitko nije odgovorio da se niti slaže niti ne slaže, u potpunosti ili djelomično slaže s tvrdnjom.

Posljednja tvrdnja glasi: „Nastavnici/profesori koji koriste humor u nastavi neozbiljni su i od njih se ne može naučiti mnogo.“ Za ovu tvrdnju jedan je ispitanik (3,7 %) odgovorio da se niti slaže niti ne slaže, dvoje ispitanika (7,4 %) odgovorilo je da se djelomično ne slaže, dok se u potpunosti s tvrdnjom ne slažu 24 ispitanika (88,9 %). Niti jedan ispitanik nije odgovorio da se u potpunosti ili djelomično slaže s tvrdnjom.

Navedeni rezultati prikazani su tablično u Tablici 3.

Tablica 3. Prikaz rezultata istraživanja druge skupine sudionika

	U potpunosti se slažem.	Djelomično se slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	U potpunosti se ne slažem
Humor u nastavi poželjna je sastavnica odgojno-obrazovnog procesa.	96,3 %	3,7 %	/	/	/
U hrvatskom je odgojno-obrazovnom sustavu humor nedovoljno zastupljen.	25,9 %	44,4 %	25,9 %	3,7 %	/
Kroz moj je odgojno-obrazovni proces humor bio zastupljen na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika.	14,8 %	48,1 %	18,5 %	11,1 %	7,4 %
Imam bolji odnos s nastavnicima/profesorima koji koriste humor u nastavi	81,5 %	11,1 %	3,7 %	3,7 %	/
Lakše učim kada je nastava prožeta humorom.	70,4 %	29,6 %	/	/	/

Humor je primjenjiv na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika.	77,8 %	18,5 %	3,7 %	/	/
Humor u nastavi narušava obrazovnu sastavnicu nastave.	3,7 %	/	3,7 %	40,7 %	51,9 %
Ironija i sarkazam negativni su oblici humora u odgojno-obrazovnom procesu.	/	7,4 %	33,3 %	18,5 %	40,7 %
Humoru nije mjesto u nastavi.	/	/	/	7,4 %	92,6 %
Nastavnici/profesori koji koriste humor u nastavi neozbiljni su i od njih se ne može naučiti mnogo.	/	/	3,7 %	7,4 %	88,9 %

Od 27 ispitanika, njih četvero, odnosno 14,8 % smatra da u nastavi humor češće primjenjuju profesori i nastavnici, dok 23 osobe (85,2 %) smatraju da humor češće primjenjuju studenti i učenici. Što se tiče utjecaja humora na nastavu, njih 16 (59,26 %) navelo je ugodnu atmosferu kao velik doprinos humora, a uz to su naveli još i pozitivnu motivaciju i komunikaciju, zainteresiranost za nastavu, bolji odnos između učenika i nastavnika.

Na pitanje o tome kako nastavnici mogu produbiti svoje vještine korištenja humora u nastavi ponudili su različite odgovore: „Gledanjem britanskih zabavnih emisija“; „Koristiti situacijski humor, npr. ispričati neku anegdodu u kojoj bi se našalili na svoj račun kako bi opustili učenike“; „Prvo trebaju smanjiti uštogljenost i aroganciju, sve ostalo je lako“; „Mogu se potruditi približiti humoru djece određenog uzrasta, pratiti razvoj trendova i navika mladih“; „Počnite pratiti hrvatsku političku scenu“; „Ako i nisu humoristični nema veze, trebali bi iskoristiti neke svoje druge talente.“ Zanimljivo je kako u ovoj skupini ispitanika, u odnosu na druge dvije skupe, nitko nije naveo da je nemoguće razviti vještine primjene humora.

8.3.1. Humor u virtualnoj učionici

Ova skupina ispitanika posljednja je ispitivana, u vrijeme kada su prošle sve faze virtualne učionice te su zbog toga ispitani i oko primjene humora u tim izmijenjenim oblicima provedbe nastavnog procesa. Na pitanje o tome koliko je humor zastupljen u virtualnoj učionici jedan ispitanik (3,7 %) odgovorio je da je humor u virtualnoj učionici zastupljen vrlo često, četvero ispitanika (14,8 %) odgovorilo je često, 19 ispitanika (70,4 %) odgovorilo je rijetko i tri ispitanika (11,1 %) odgovorila su da humor u virtualnoj učionici nikada nije zastupljen.

S tvrdnjom: „Humor je zastupljeniji u virtualnoj nastavi u odnosu na kontaktnu nastavu“ u potpunosti se nije složilo 10 ispitanika (40,74 %), djelomično se nije složilo osmero ispitanika (29,63 %), šestoro ispitanika (22,22 %) odgovorilo je da niti se slaže niti se ne slaže, dok je dvoje ispitanika (7,41 %) odgovorilo da se djelomično slaže. Niti jedan sudionik nije odgovorio da se u potpunosti slaže da je humor zastupljeniji u virtualnoj učionici.

8.4. Grupna analiza rezultata istraživanja

Prethodno su prikazani rezultati istraživanja prema skupinama ispitanika, a sada će biti prikazani grupni rezultati istraživanja. Od 109 ispitanika, njih 94 (86,24 %) slaže se u potpunosti s tvrdnjom: „Humor u nastavi poželjna je sastavnica odgojno-obrazovnog procesa“. S istom se tvrdnjom djelomično slaže njih sedmero (6,42 %), dvoje (1,8 %) nema svoj stav o tvrdnji, jedan ispitanik (0,92 %) se djelomično ne slaže, dok se petero (4,59 %) ispitanika u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Da u nastavi humor češće rabe učenici ili studenti, složilo se 98 ispitanika (89,9 %), dok je njih 11 (10,1 %) stava da humor češće upotrebljavaju nastavnici ili profesori. S tvrdnjom: „U hrvatskom je odgojno-obrazovnom sustavu humor nedovoljno zastupljen“, u potpunosti se složilo 24 ispitanika (22,02 %), djelomično se složilo 51 ispitanik (46,79 %), svoj stav nije izrazilo 28 (25,69 %) ispitanika, a njih petero (4,59 %) djelomično se ne slažu s tvrdnjom. Niti jedan sudionik nije odgovorio da se u potpunosti ne slaže s tvrdnjom.

Iduća je tvrdnja: „Kroz moj je odgojno-obrazovni proces humor bio zastupljen na nastavi/studiju Hrvatskog jezika.“ U potpunosti se s tvrdnjom složilo 17 (15,60 %) ispitanika, 44 (40,37 %) ispitanika djelomično su se složila, neutralno ih je ostalo 24 (24,02 %), djelomično ih se nije složilo 17 (15,60 %), a sedmero (6,42 %) ispitanika u potpunosti se nije složilo s navedenom tvrdnjom.

Da imaju bolji odnos s nastavnicima ili profesorima koji se koriste humorom u nastavi, u potpunosti se složilo 70 (64,22 %) ispitanika, 27 (24,77 %) ispitanika djelomično se složilo, sedmero (6,42 %) je ostalo neutralno, četvero (3,67 %) se djelomično nije složilo, a jedan ispitanik u potpunosti se nije složilo.

„Lakše učim kada je nastava prožeta humorom“, iduća je tvrdnja i s njom se u potpunosti složilo 74 ispitanika (67,89 %), 26 (23,85 %) se djelomično složilo, petero (4,59 %) je ostalo

neutralno, dok se njih dvoje (1,8 %) djelomično nije složilo, a jedan se ispitanik (0.92 %) u potpunosti nije složio.

Da je „humor primjenjiv na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika“ u potpunosti se složilo 67 ispitanika (61,47 %), djelomično se složilo 33 ispitanika (30,28 %), petero (4,59 %) je ostalo neutralno, troje ispitanika (2,75 %) djelomično se nije složilo, dok se jedan ispitanik (0.92 %) u potpunosti nije složio.

„Humor u nastavi narušava obrazovnu sastavnicu nastave“, tvrdnja je s kojom se jedan ispitanik (0.92 %) u potpunosti složio, dvoje (1,8 %) se djelomično složilo, šest ispitanika (5,51 %) ostalo je neutralno, dok ih se 34 (31,19 %) djelomično nije složilo, a 66 ispitanika (60,55 %) u potpunosti se nije složilo s navedenom tvrdnjom.

S tvrdnjom: „Ironija i sarkazam negativni su oblici humora u odgojno-obrazovnom procesu“, u potpunosti se složilo četvero ispitanika (3,67 %), djelomično se složilo 10 ispitanika (9,17 %), neutralno je ostalo 35 sudionika (32,11 %), 25 (22,94 %) ih se djelomično nije složilo, a 35 (32,11 %) ih se u potpunosti nije složilo s navedenom tvrdnjom.

Da „humoru nije mjesto u nastavi“, jedan ispitanik (0.92 %) djelomično se slaže, jedan ispitanik (0.92 %) je ostao neutralan, 15 (13,76 %) ih se djelomično ne slaže, dok se 92 ispitanika (84,4 %) u potpunosti ne slažu s navedenom tvrdnjom. Nitko od ispitanika nije odgovorio da se u potpunosti slaže.

Posljednja je tvrdnja: „Nastavnici/profesori koji koriste humor u nastavi su neozbiljni i od njih se ne može naučiti mnogo.“ S ovom se tvrdnjom nitko nije u potpunosti složio. Jedan ispitanik (0.92 %) djelomično se složio, a jedan (0.92 %) je ostao neutralan. Djelomično se nije složilo 16 (14,68 %) ispitanika, dok se 91 ispitanik (83,49 %) u potpunosti nije složio s navedenom tvrdnjom.

9. Rasprava

Glavni je cilj istraživanja bio provjeriti u kojoj se mjeri humor primjenjuje u nastavi i koji je pogled učenika na općenitu i trenutačnu primjenu humora u odgojno-obrazovnom procesu. Osim toga, nastojalo se utvrditi jesu li se nastavnici snažili u novonastalim oblicima poučavanja, kao što je virtualna učionica i uspješno prenijeli mehanizme humora i na taj oblik poučavanja.

Istraživanje je potvrdilo da učenici zaista vide humor kao pozitivan element nastave. Od 109 ispitanika, svega se 3,67 % ispitanika u potpunosti nisu složili s tim. Sukladno tome, velika većina njih smatra da humor u nastavi ne koristi dovoljno, što se može povezati s drugim rezultatom istraživanja, a to je da učenici u najvećoj mjeri još uvijek sebe vide kao glavne nositelje humora u nastavnom procesu. Osim toga, velika većina ispitanika (88,99 %) smatra da imaju bolji odnos s nastavnicima koji su skloniji humoru, što nastavnici trebaju uzeti kao motivaciju za rad na sebi i produblјivanje kompetencija uporabe humora u nastavi kako bi se učenici osjećali što ugodnije, razvijali pozitivne i suradničke odnose sa svojim nastavnicima i tako lakše usvojili nastavno gradivo. Vezano uz to, istraživanje je pokazalo i da učenici uspješnije uče kada je nastava prožeta humorom, što je potvrdilo čak 91,74 % ispitanika. U kontekstu primjene humora u nastavnom predmetu Hrvatski jezik, istraživanje je pokazalo da su ispitanici imali različita iskustva s količinom primjene humora na tom nastavnom predmetu, ali velika većina njih (91,74 %) smatra da je humor primjenjiv na nastavi Hrvatskoga jezika.

Oko ironije i sarkazma kao oblika humora primjerenog za nastavu, stručna literatura nije usuglašena, a istraživanje je dalo slične rezultate. Mišljenja ispitanika oko primjene ironije i sarkazma podijeljena su. Naime, 55,05 % ispitanika smatra da ironija i sarkazam nisu negativni oblici primjene humora za odgojno-obrazovni proces. Iako je u radu bilo riječi o mogućim negativnim posljedicama humora, istraživanje je pokazalo da učenici nastavnike koji se koriste humorom ne vide kao neozbiljne i smatraju da se od njih može naučiti, što je potvrdilo 98,17 % ispitanika.

Na trećoj skupini ispitanika provedeno je prošireno istraživanje, koje je obuhvaćalo i pitanja vezana za uporabu humora u virtualnoj učionici. Ispitanici svoje iskustvo s duhovitošću u virtualnim učionicama ocjenjuju vrlo lošim, odnosno njih 81,5 % tvrdi da se humor u tom obliku poučavanja upotrebljuje vrlo rijetko ili nikada. U odnosu na kontaktnu nastavu, u virtualnoj nastavi humor se manje primjenjuje, što je potvrdilo 70,37 % ispitanika.

10. Zaključak

Humor u nastavi dugo je godina bio zanemaren i smatran neprimjerenim za ozbiljan odgojno-obrazovni proces kojemu je u fokusu učenje i poučavanje. Nastavnici nisu toliko pozornosti posvećivali razrednoj atmosferi i motivaciji učenika te su svoj većinski fokus stavljali na nastavno gradivo, dok je humor bio zastupljen tek usputno. U radu je prikazano kako se navedeni pedagoški trend u prethodnih nekoliko desetaka godina počeo mijenjati. Štoviše, uočena je tendencija popularizacije procesa učenja, nastavnog sadržaja i materijala te uključenosti učenika, što je djelomično ostvareno i stavljanjem učenika u centar nastavnog procesa.

Iako su određeni pomaci vidljivi, humor još uvijek nije dovoljno i na pravilan način zastupljen u nastavi. Posebno je tu ranjiva skupina nastavnika-početnika koji tek dolaze na pozicije edukatora. S obzirom na manjak iskustva i pokušaj pronalaska pravog načina vođenja odgojno-obrazovnog procesa, nastavnici-početnici katkad zapadaju u neprilagođeno korištenje humora u nastavi, koje onda rezultira negativnim učincima. Ti se negativni učinci različito manifestiraju, od toga da se uvrijedi učenike neprimjerenim humorom, do toga da nastavnici razviju suviše prijateljski odnos s učenicima, što vodi manjku autoriteta.

Nastavnici-početnici nisu jedina skupina nastavnika koja ima poteškoće s primjenom humora u nastavnom procesu. Uvriježen je pogled na humor kao na značajku s kojom se jedinka ili rađa ili ne, što je pokazano i provedenim istraživanjem. Ipak, presjekom literature dokazano je da tome nije tako i da postoje određeni mehanizmi kojima se može vježbati primjena humora.

U tom kontekstu ispitanici istraživanja ponajviše su savjetovali nastavnicima da osluškuju svoj razred, upoznaju svoje učenike i njihove interese. Neki od prijedloga ispitanika bili su i savjetovanje s drugim kolegama, gledanje komičnih serija i filmova, istraživanje literature i internetskih sadržaja koji im mogu pomoći u razvoju vlastite humorističnosti. Rezultati istraživanja pokazali su da studenti i učenici najčešće preuzimaju ulogu donositelja humora u nastavi, što nije nužno negativna značajka, ali je potrebno da nastavnici uvide težnju učenika za humorom i to uvažavaju u skladu s nastavnim gradivom. Istraživanje je pokazalo i da učenici humor vide kao pozitivan element nastavnog procesa, koji im pomaže u lakšem shvaćanju gradiva. Ispitanici su potvrdili da humor u nastavi ima mnogobrojne blagotvorne učinke, pri čemu su najviše istaknuli pozitivan utjecaj na razrednu atmosferu. Uz to, ispitanici

su detektirali da humor pozitivno djeluje na njihovu motivaciju, shvaćanje gradiva, izgradnju suradničkog odnosa, dinamiku nastave, pamćenje gradiva i bolje raspoloženje učenika.

Iz svega navedenog može se zaključiti da postoji pozitivna tendencija razvoja humora u nastavi. Sve se više progovara o toj temi i vidljiva su nastojanja za intenzivnijom uporabom humora u nastavi. Iako se pozitivne tendencije vide, humor još uvijek nije dovoljno zastupljen u odgojno-obrazovnom procesu. Istraživanjem je dokazano da učenici vide humor kao element nastave koji ju pospješuje u mnogočemu, ali da još uvijek nisu zadovoljni razinom primjene. Koliko će humora biti na nastavi ovisi o nositeljima nastavnog procesa, odnosno nastavnicima, a istraživanje je pokazalo da su učenici još uvijek glavni nositelji humora. Stoga, važno je da nastavnici osvijeste vlastite kompetencije i kontinuirano rade na njima kako bi stvorili ugodno i pozitivno ozračje za svoje učenike. Katkad je važnije napraviti ugodnu razrednu atmosferu kako bi se učenici osjećali sigurno i prihvaćeno nego „obraditi svaki redak iz udžbenika“. Škola je odgojno-obrazovna ustanova i tako ju treba percipirati, s objema njezinim značajkama – obrazovnim, ali itekako i odgojnim.

11. Popis literature

1. Ambruš, N. (2016). *Obilježja humora u nastavi primarnog obrazovanja*. Diplomski rad. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
2. Baričević, J. (2020). *Stavovi učenika o uporabi humora u nastavnom procesu*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
3. Baturina, D. i Relja, R. (2010). Uloga i značaj humora u svakodnevnom životu mladih. *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 59 (3), 347 – 362.
4. Bekelja Wanzer, M.; Frymier, A; Wojtaszczyk, A. M. i Smith, T. (2006). Appropriate and inappropriate uses of humor by teachers. *Communication Education*, 55 (2), 178 – 196.
5. Bekelja Wanzer, M.; Frymier, A. B. i Irwin, J. (2010). An explanation of the relationship between instruction humor and student learning: Instructional humor processing theory. *Communication Education*, 59, 1 – 18.
6. Bell, N. D. i Pomerantz, A. (2016). *Humor In The Classroom: A Guide for Language Teachers and Educational Researchers*. New York: Routledge.
7. Dramac, I. i Lazzarich, M. (2016) Smiješna strana obrazovanja – humor u poučavanju. *Život i škola: časopis za teoriju praksu odgoja i obrazovanja*, 57 (3), 87 – 97.
8. Ford, T. E; Martin R. A. (2018) *The psychology of humor: An integrative approach*. Second edition. Cambridge: Academic Press.
9. Hadžić, F. (1998). *Anatomija smijeha: studije o fenomenu komičnog*. Zagreb: V.B.Z.
10. Hranjec, S. (2000). *Smijeh dječje hrvatske književnosti*. Varaždinske toplice: Tonimir.
11. Hrvatski jezični portal (2022). Izvor s World Wide Web: zadnji posjet 20. svibnja 2022. Dostupno na: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>.
12. Ilić, M. (1987). *Sociologija kulture i umetnosti*. Beograd: naučna knjiga.
13. Klaić, B. (2001) *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavor Matice hrvatske.
14. Kolar, M. (2012). *Humor u nastavi*. Diplomski rad. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera.
15. Kyriacou, C. (2001). *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb: Educa.
16. Lang, J. C; Lee, C. H. (2010). Workplace humor and organizational creativity. *The International Journal of Human Resource Management*, 21, 46 – 60.
17. Lazzarich, M. (2013). Humor i empatija stripa kao metodološki instrument u poučavanju. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 15 (1), 153 – 189.

18. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2022). Izvor s World Wide Web: zadnji posjet 20. svibnja 2022. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=35937>.
19. Matijević, M. (1994). *Humor u nastavi*. Zagreb: UNA-MTV.
20. Matijević, M.; Radovanović, D. (2011). *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb: Školske novine.
21. Martin, R. A.; Gray J.; Larsen, G.; Puhlik-Doris, P.; Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37, 48 – 75.
22. Hrebac Hlobik, M; Pavlin-Bernardić, N.; (2014) Utjecaj humora na učinak u rješavanju problemskih matematičkih zadataka i anksioznosti. *Klinička psihologija*, 7 (1 – 2), 23 – 39.
23. Pongrac, S. (1960), O humoru u nastavi. *Obrazovanje odraslih*, (1), 147 – 204.
24. Wallinger, M. L. (1997). Don't Smile Before Christmas: The Role of Humor in Education, *NASSP Bulletin*, 81 (589), 27 – 34.
25. Willson, D. G. (1990). Ideology and Humor Preferences. *International Political Science Review*, 11 (4), 461 – 472.
26. Wragg, E. C; Wood, E. K. (1989). Teachers first encounters with their classes. U Wragg., E. C. (ed.) *Classroom Teaching Skills*. London: Routledge.
27. Wyer, R. S. Jr; Collins, J. E. (1992). A theory of humor elicitation. *Psychological Review*, 99 (4) , 663 – 688

12. Prilozi

Prilog 1: Anketni upitnik

Humor u nastavi

Dragi sudioniče,

ova se anketa provodi u svrhu diplomskoga rada na temu Humor u nastavi. Anketom će se obuhvatiti studenti prve godine diplomskoga studija Hrvatskoga jezika i književnosti, nastavnički smjer, na Filozofskom fakultetu Osijek i učenici trećega i četvrtoga razreda osječke 1. gimnazije.

Ovom se anketom nastoji utvrditi razina implementiranosti humora u odgojno-obrazovni proces te pogled učenika i studenata na primjenu humora u nastavu.

Hvala na suradnji i izdvojenom vremenu. Želim ti punom smijeha i osmijeha u daljnjem radu. 😊

Josipamikic5@gmail.com (nije dijeljeno) [Promijeni račun](#)

Stupanj obrazovanja

sveučilišni diplomski studij, zimski semestar 2021.

gimnazijsko srednjoškolsko obrazovanje

sveučilišni diplomski studij, ljetni semestar 2021.

Godine

Datum

Spol

muški

ženski

Humor u nastavi poželjna je sastavnica odgojno-obrazovnog procesa.

	U potpunosti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se slažem.	U potpunosti se slažem.
Odgovor →	☐	☐	☐	☐	☐

U nastavi humor češće koriste:

nastavnici/profesori

učenici/studenti

Humor u nastavi doprinosi:

Vaš odgovor

U hrvatskom je odgojno-obrazovnom sustavu humor nedovoljno zastupljen.

	U potpunosti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se slažem.	U potpunosti se slažem.
Odgovor →	☐	☐	☐	☐	☐

Kroz moj je odgojno-obrazovni proces humor bio zastupljen na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika.

	U potpunosti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se slažem.	U potpunosti se slažem.
Odgovor →	☐	☐	☐	☐	☐

Imam bolji odnos s nastavnicima/profesorima koji koriste humor u nastavi.

	U potpunosti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se slažem.	U potpunosti se slažem.
Odgovor →	☐	☐	☐	☐	☐

Lakše učim kada je nastava prožeta humorom.

	U potpunosti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se slažem.	U potpunosti se slažem.
Odgovor →	☐	☐	☐	☐	☐

Humor je primjenjiv na nastavi/studiju Hrvatskoga jezika.

	U potpunosti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se slažem.	U potpunosti se slažem.
Odgovor →	☐	☐	☐	☐	☐

Humor u nastavi narušava obrazovnu sastavnicu nastave.

	U potpunosti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se slažem.	U potpunosti se slažem.
Odgovor →	☐	☐	☐	☐	☐

Ironija i sarkazam negativni su oblici humora u odgojno-obrazovnom procesu.

	U potpunosti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se slažem.	U potpunosti se slažem.
Odgovor →	☐	☐	☐	☐	☐

Humoru nije mjesto u nastavi.

	U potpunosti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se slažem.	U potpunosti se slažem.
Odgovor →	☐	☐	☐	☐	☐

Nastavnici/profesori koji koriste humor u nastavi su neozbiljni i od njih se ne može naučiti mnogo.

	U potpunosti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se slažem.	U potpunosti se slažem.
Odgovor →	☐	☐	☐	☐	☐

U virtualnoj učionici humor je zastupljen:

- vrlo često
- često
- rijetko
- nikada

Humor je zastupljeniji u virtualnoj nastavi u odnosu na kontaktnu nastavu.

	U potpunosti se ne slažem.	Djelomično se ne slažem.	Niti se slažem niti se ne slažem.	Djelomično se slažem.	U potpunosti se slažem.
Odgovor →	☐	☐	☐	☐	☐

Kako nastavnici/profesori mogu proširiti svoje vještine primjene humora?

Vaš odgovor

Podnesi

Izbrisi obrazac

Nikada ne šaljite zaporku putem Google obrazaca.

Google nije izradio niti podržava ovaj sadržaj. [Prijava zlorabotrebne](#) - [Uvjeti pružanja usluge](#) - [Pravila o privatnosti](#)

Google Obrasci